

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 30 • 11. desember
Sesjonen 2024–2025

Møte onsdag den 11. desember 2024 kl. 10

President: Masud Gharahkhani

Dagsorden (nr. 30):

1. Muntlig spørretime
2. Ordinær spørretime
3. Referat

Presidenten [10:00:08]: Representanten Kathy Lie, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Sak nr. 1 [10:00:16]

Muntlig spørretime

Presidenten [10:00:18]: Stortinget mottok mandag meddelelse fra Statsministerens kontor om at statsrådene Jon-Ivar Nygård, Emilie Mehl og Tore Onshuus Sandvik vil møte til muntlig spørretime.

De annonserte regjeringsmedlemmene er til stede, og vi er klare til å starte den muntlige spørretimen.

Vi starter da med første hovedspørsmål, fra representanten Mari Holm Lønseth.

Mari Holm Lønseth (H) [10:00:44]: Mitt spørsmål går til justisministeren.

Folk i Norge skal føle seg trygge, og det gjelder selvfølgelig også ungdommer. Særlig i de store byene har vi sett en vekst i ungdomskriminaliteten så lenge Emilie Mehl har vært justisminister. For å ta noen eksempler på tall regjeringen selv har gitt Stortinget om kriminalitet begått av unge mellom 10 og 17 år på hennes vakt: Antallet gjengangere er nesten doblet, det er en økning i vinningslovbrudd på over 50 pst., voldslovbrudd har økt med over 55 pst., og vold og trusler mot offentlige tjenstepersoner er nesten doblet. Særlig alvorlig er det at ran begått av unge har økt med over 170 pst. på tre år, altså nesten en tredobling.

Samtidig har justisministeren hvert år stått her og skrytt av økte bevilgninger til politiet, men resultatene uteblir altså, år etter år. Resultatet er 300 færre politifolk i politidistriktene, og politiets andre tertialrapport for i år viser at ungdomskriminaliteten går opp, mens antallet påtaleavgjørelser går ned. Flere i politiet varsler at de nærmest bare driver reaktiv forebygging, etter at flere forebyggende enheter er enten bygd ned eller lagt ned. Framfor en nedbygging av politiet trenger vi en oppbygging, med flere politifolk og bedre etterforskningskapasitet og påtalekapasitet, for å sørge for at kriminalitet også får konsekvenser for unge som begår den.

Mitt spørsmål til statsråden er: Er hun bekymret for at den nedbemanningen regjeringen har sørget for i politidistriktene, gjør politiet dårligere rustet til å forebygge og håndtere den økende kriminaliteten?

Statsråd Emilie Mehl [10:02:44]: Senterpartiet og Arbeiderpartiet har i hvert fall klart å ha stabilitet i justissektoren i regjering. Da vi tok over, hadde Høyre og Fremskrittspartiet styrt justisfeltet i åtte år, men hadde ikke klart å holde en justisminister sittende over en lengre periode enn vi har klart. Vi har derfor fått gjennom viktige lovendringer og klart å bevilge penger til politi, kriminalomsorg og domstoler, som er ekstremt viktig i den situasjonen vi er i, for å forebygge at kriminalitetsøkningen, som startet under Høyre og Fremskrittspartiet, får fortsette, men at vi heller klarer å snu pilene, sånn at de går den andre veien.

Med Arbeiderpartiet og Senterpartiet i regjering har vi prioritert politiet i budsjettet hvert eneste år. Derfor har jeg også sagt det. For eksempel la Høyre i 2023, altså i fjor, fram et alternativt budsjett hvor man kuttet nesten 400 mill. kr til politiet, altså nesten 350 politistillinger – for vi bruker mest penger på bemanning i politiet – mens Arbeiderpartiet og Senterpartiet ga penger til politiet fordi vi så at den økonomiske situasjonen var svært krevende. Vi fikk en krig i Ukraina, som har ført til at prisveksten har gått opp, renten har økt og inflasjonen har vært veldig høy. Det har vært veldig krevende for politiet. Det er derfor vi har stilt opp for politiet gjennom den vanskelige tiden, og det er også derfor vi fortsetter å prioritere politiet framover.

I år har vi lagt fram gjengpakke 1 og gjengpakke 2. Gjengpakke 2 gjelder for neste år og er på over 2 mrd. kr – til politiet. Det er en solid prioritering, og det kommer til å legge til rette for at de kan gjøre alt det arbeidet de er så gode på, som er viktig for å forebygge kriminalitet.

Vi har også økt opptaket til Politihøgskolen, som Fremskrittspartiet og Høyre valgte å redusere. Vi gjorde det fordi vi trengte å utdanne flere politifolk. Nå har vi fått de første kullene etter vårt økte opptak av politistudenter. Hvis vi ikke hadde økt det, hadde vi ikke hatt dem å ansette.

Mari Holm Lønseth (H) [10:04:48]: Hvis denne regjeringen har levert stabilitet i justissektoren, som statsråden sier, er jo det en stabil nedbygging av politidistriktene over tid. Høyre i regjering sørget for at vi fikk ansatt over 2 500 flere operative politifolk i den perioden vi styrte. Nå har vi altså sett at det har vært en nedbygging over år, og den formen for stabilitet – med nedbygging av politiet – er ikke riktig i en tid hvor kriminaliteten øker. Jeg tror de som opplever vold, trusler og ran på gaten i dag, ikke er så veldig opptatt av å se tilbake, men heller å se framover. Det som er realiteten, er at vi har fått færre politifolk, og at heller ikke neste års budsjett egentlig legger stort til rette for at vi får snudd nedbemanningen av politiet til en oppbemanning fra 2021-nivået. Det mener jeg ikke er tilstrekkelig i møte

med den kriminaliteten som er. Jeg opplever heller ikke at statsråden egentlig svarte på spørsmålet mitt, som var om hun var bekymret for at den nedbemanningen i politiet som har blitt ført, fører til økt kriminalitet.

Statsråd Emilie Mehl [10:05:51]: Det har ikke blitt ført noen nedbemanning i politiet. Det jobber flere i politiet nå enn det gjorde da Senterpartiet og Arbeiderpartiet tok over. Det er viktig for oss at vi også sørger for at flere av dem er politifolk med politiutdanning, samtidig som vi trenger teknologer, ingeniører og andre som er eksperter på ulike områder, for f.eks. å komme organisert kriminalitet til livs. Bak ungdomskriminaliteten vi ser, hvor sårbare ungdommer rekrutteres ute på gaten, sitter det ofte store profesjonelle nettverk og trekker i trådene, og det ser vi igjen i vold ute.

Vi må huske på historien for å unngå at den gjentar seg. Forrige gang Høyre styrte, gjennomførte man en avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform, som rammet politiet veldig hardt. Det var kutt i politistillinger, og det var kutt i politiet over hele landet. Nå vil man altså gjøre det samme igjen hvis man får regjeringsmakt til høsten. Det frykter jeg. Man vil også gjøre det dyrere å være politi, f.eks. ved å kutte i fagforeningsstøtten, gjøre barnehageprisene dyrere og mange andre ting som er viktig for politifolk.

Mari Holm Lønseth (H) [10:06:57]: Statsråden må slutte å si at Høyre kuttet i politiet da vi sørget for at det ble over 2 500 flere operative politifolk, gjennomførte en historisk politireform som styrket politiet, og sørget for bedre investeringer. Nå er det på tide at man begynner å ta ansvar for den situasjonen dagens justissektor er i, når man har vært justisminister de siste tre årene samtidig som kriminaliteten har økt.

Jeg er helt enig i at vi trenger flere ansatte i politiet. Det er derfor Høyre foreslår det med våre over 600 mill. kr til økt bemanning i neste års statsbudsjett – flere spesialetterforskere og flere inndragningsteam. Det er gode tiltak, men det uteblir fra denne regjeringen. I tillegg til at vi kunne fått på plass flere politifolk, kunne vi også fått på plass flere lovendringer. For eksempel mener jeg at vi må slå hardt ned på den alvorlige situasjonen hvor mange bruker ulovlige våpen på gaten. Derfor har Høyre foreslått at vi skal innføre strengere straffer for å bære ulovlige våpen. Vil statsråden innføre det?

Statsråd Emilie Mehl [10:07:58]: Jeg er åpen for strengere straffer for ulovlig våpenbæring. Det jeg er glad for at Senterpartiet og Arbeiderpartiet har gjort, som Høyre og Fremskrittspartiet ikke klarte, er å skjerpe straffen for ungdommer. Da Høyre satt i regjering, var det frivillig for ungdommer å få ungdomsstraff. Det synes ikke Arbeiderpartiet og Senterpartiet er en god

idé når vi ser at ungdomskriminaliteten øker, og derfor har vi gjort den ufrivillig. Vi har også gjort det mulig å gi fengselsstraff for dem under 18 år i større grad. Nå kommer vi til å doble kapasiteten ved ungdomsfengslene til neste år, for flere ungdommer må i fengsel. De må få en reaksjon når de bruker skytevåpen, bruker vold og ranner andre barn og unge på gaten. Det kan vi nå, fordi Senterpartiet og Arbeiderpartiet sitter i regjering. Høyre hadde åtte år på seg til å gjøre den type lovendringer. Det har man altså ikke gjort.

Om til ABE-reformen: Jeg vet ikke om Holm Lønseth har glemt den. Jeg har ikke glemt den. Jeg husker hvor fortvilende det var for politiet, for kriminalomsorgen, for domstolene og for store deler av offentlig sektor at Høyre kjørte gjennom med osthøvelkutt gjennom sine år i regjering, og nå planlegger man altså det samme på nytt.

Mari Holm Lønseth (H) [10:09:00]: Det overrasker meg veldig at statsråden fra Senterpartiet ikke mener at det er mulig å kutte noe i unødvendig byråkrati i Norge. Det er klart at offentlig sektor også har muligheten til å effektivisere, og det er helt nødvendig hvis vi skal klare å bruke pengene på det viktigste framover, som er bedre tjenester og en tryggere hverdag for folk. Jeg synes det er riktig at vi går gjennom og tar ned unødvendige kostnader, sånn at vi kan bruke mer penger på å ansette flere politifolk, som også var historikken da vi selv styrte.

Jeg skjønner at statsråden er veldig opptatt av å snakke om snøen som falt i fjor, men denne kriminaliteten er der foran oss nå, og det er nå vi er nødt til å ta tak i det, med nye tiltak. Derfor har vi tatt til orde for økt straff for å bære våpen og for å rekruttere barn til kriminalitet, men vi opplever gang på gang en vente-og-se-holdning. Man er åpen for det, men da synes jeg statsråden faktisk skal ta ansvar. Vil man nå sørge for at en får skjerpede straffer for å rekruttere barn til kriminalitet og det å bære våpen på gaten?

Statsråd Emilie Mehl [10:09:59]: Vi har allerede skjerpet inn straffene for ungdomskriminalitet, som jeg sa i mitt forrige svar.

Det Senterpartiet og Arbeiderpartiet har gjort, er å kutte der vi mener det er riktig, mens Høyre kuttet over hele linjen. Senterpartiet og Arbeiderpartiet har f.eks. kuttet i Politidirektoratet og i konsulentbruk for å kunne få mer penger ut i førstelinjen. Høyre kuttet overalt, så ja: Man hadde ABE-kutt, f.eks. i Politidirektoratet, men man hadde det også i resten av politiet, og det var – som jeg sa i forrige svar – en fortvilet situasjon der ute. Det var en stor diskusjon inn mot forrige stortingsvalg, og jeg vil ikke at den historien skal gjenta seg. Derfor vil jeg heller ikke ha Høyre i regjering, og derfor er det viktig å snakke om det nå, for det er ganske mye som står på spill.

Høyre har lagt fram et alternativt budsjett hvor man viser kortene, og der skal man altså gjennomføre disse kuttene. Man skal kutte i kriminalomsorgen, man skal kutte i domstolene. Vi mener at man må se hele straffesakskjeden i sammenheng. Vi må ha et kraftigere politi. Det gjør vi noe med nå, men vi må også fange det opp i de to andre delene.

Mari Holm Lønseth (H) [10:11:03]: Ja, vi viser kortene. Vi viser at vi vil ha over 600 mill. kr til økt bemanning i politiet, noe som kunne ha ansatt over 700 politifolk neste år.

Det er også en stor utfordring at vi ser at innvandre-re og norskfødte med innvandrerbakgrunn er overrepresentert i kriminalitetsstatistikken. Det er en rapport fra SSB helt tydelig på. For eksempel er menn mellom 15 og 24 år med innvandrerbakgrunn nesten dobbelt så kriminelle som ikke-innvandrere, og i Oslo er dette veldig utfordrende. Vi må være ærlige om at høy innvandring og dårlig integrering kan føre til kriminalitet, og der ser vi nå en bekymringsfull utvikling som vi heller ikke kan akseptere. Så langt jeg har sett – det kom en rapport fra SSB på mandag – har statsråden avstått fra å kommentere de ganske alvorlige tallene som SSB har framlagt. Jeg mener at vi trenger tydeligere krav i integreringspolitikken, og at vi også trenger innstramminger i innvandringspolitikken. Statsråden har tidligere avvist forslag om å se på innstramminger. Når tallene er så tydelige, vil hun nå endre mening?

Statsråd Emilie Mehl [10:12:11]: Jeg tror representanten bør lese seg mer opp på historien, også på innvandringsfeltet. Da Høyre og Fremskrittspartiet satt i regjering og styrte sammen, hadde vi rekordhøy innvandring til Norge. Vi hadde en kvote på 3 000 kvoteflyktninger hvert eneste år. Arbeiderpartiet og Senterpartiet har strammet inn innvandringspolitikken. Vi har redusert kvoten. For 2025 kommer den til å være på 500. Vi tar altså imot 2 500 færre kvoteflyktninger enn det Høyre og Fremskrittspartiet gjorde.

Jeg er helt enig i at integrering er viktig. Derfor har vi lagt mye i å bruke penger på integrering gjennom flyktningkrisen fra Ukraina. Det blir spennende å se hvordan Høyre og Fremskrittspartiet kommer til å snakke sammen framover, for der vil jo Fremskrittspartiet f.eks. kutte 5 mrd. kr til integrering hvis de får regjeringsmakt. Det er nok en grunn til at jeg mener det er en svært dårlig idé at Høyre og Fremskrittspartiet får styre landet igjen. Integrering er kanskje det viktigste vi kan gjøre for å forebygge kriminalitet fra innvandrergrupper.

Helge André Njåstad (FrP) [10:13:23]: Det er interessant at når ein blir utfordra på ungdomskriminalitet, så er det første svaret ein gjev, at ein har sete stabilt i tre

år i justisministerstolen, og elles driv ein berre og fortel om historia og ikkje ser framover.

Representanten Holm Lønseth var inne på SSB-rapporten som Framstegspartiet bestilte. Det var ganske alarmerande tal som kom. Viss ein ser på ungdomskriminaliteten i kategorien menn mellom 15 og 24 år, er det ganske ekstremt: Per 1 000 somaliarar i Noreg er det 1 149 siktingar. Går ein til Oslo, er tala endå verre, då er det faktisk 2 120 siktingar per 1 000 somaliarar. Det vil seia to siktingar per person i snitt. Det er ganske alarmerande. Spørsmålet mitt er: Er statsråden enig i at me har eit integreringsproblem meir enn eit ungdomskriminalitetsproblem når me ser at kriminaliteten blant norsk ungdom har falle dei seinare åra?

Statsråd Emilie Mehl [10:14:25]: Det er fristende å spørre seg om Fremskrittspartiet også husker historien. Hvem er det som har sluppet flest somaliere inn i Norge i nyere tid? Jo, det er Fremskrittspartiet. Mens Arbeiderpartiet og Senterpartiet har sittet i regjering, har det kommet 128 somaliere til Norge. Med Fremskrittspartiet i regjering kom det over 1 600. Vi har strammet inn på innvandringen. Vi har brukt masse penger på integrering. Fremskrittspartiet vil, hvis partiet får ta over styringen av Norge, kutte milliarder i nettopp integrering. Det er jeg svært redd for, for jeg er helt enig i inngangspremisset man har om at integrering er viktig for å forebygge kriminalitet. Men det var altså på Fremskrittspartiets vakt – også da man mistet kontrollen over innvandringen under Fremskrittspartiet i 2015 – at det kom enormt mange, bl.a. fra Somalia, til Norge, og de ble da eventuelt for dårlig integrert under Fremskrittspartiet, hvis man skal legge representantens retorikk til grunn.

Presidenten [10:15:28]: Ønsker representanten Njåstad flere spørsmål?

Helge André Njåstad (FrP) [10:15:31]: Ja, sjølvsagt må ein svara på dei påstandane.

Igjen svarar ein med historikk. Eg trur statsråden hugsar veldig godt kven det var som tok initiativ til eit breitt forlik i 2015 for nettopp å avgrensa innvandring, og kven det er som har vore tydelegast på at den innvandringa me har hatt til Noreg, ikkje har vore berekraftig. Det er heller ikkje riktig at det er Framstegspartiet som har teke initiativ til den innvandringa som me har sett. Me har derimot i dei alternative budsjetta våre vore veldig tydelege på at me må ha ein fin balanse, der me ikkje tek imot fleire enn me klarar å integrera.

Me er opptekne av å sjå framover. Me driv ikkje med historieforteljing. Innbyggjarane og veljarane i dette landet vil sjå framover, dei vil ha løysingar. No har me fått alarmerande tal frå SSB, takka vera at Framstegspar-

tiet bestilte den rapporten, bestilte dei tala. No har me fått kunnskap. Då handlar det om å sjå framover og bruka den kunnskapen til ting, og eg lurar på: Vil statsråden bruka SSB sine nye tal til å utforma ny politikk og sjå framover, meir enn til å fortelja kven som gjorde kva dei siste tolv åra?

Statsråd Emilie Mehl [10:16:32]: Vi har lagt fram nye ny politikk, f.eks. i gjengpakke 2, hvor vi må ta etterdønningene av alle de feilene Fremskrittspartiet gjorde mens partiet satt i regjering – forebygge utenforskap, minske forskjeller. Vi har f.eks. foreldrestøttende tiltak, vi har tiltak rettet mot unge menn i utfordrende områder, vi har områdesatsinger – mange ting som er viktige for å få bukt med kriminalitetsøkningen.

Hvis vi skal se fram i tid, ser vi også fram mot et Fremskrittsparti som vil styre på å kutte massivt i integreringen. Da er det viktig å ha med seg historien, for det er en feil som bl.a. Sverige har gjort. Landet har lagt om politikken sin nå.

Senterpartiet og Arbeiderpartiet har lagt om innvandringspolitikken i Norge og strammet den veldig inn. Vi har også brukt mye penger på integrering de siste årene fordi vi har fått veldig mange flyktninger fra bl.a. Ukraina, og da mener vi at integrering er steg 1 for å sikre at de ikke ender opp i kriminalitet i andre enden.

Ingvild Wettrhus Thorsvik (V) [10:17:45]: Jeg registrerer at statsråden i svar på spørsmål sier at flere ungdommer må i fengsel. Det mener jeg er alarmerende, men det underbygges også av regjeringens statsbudsjett, hvor de legger fram en forebyggingspakke der over en tredjedel av pengene går til nettopp fengselsplasser til ungdom som forebygging.

Venstre har et annet fokus. Vi mener rett og slett at vi som samfunn er for dårlige på å forebygge kriminalitet blant ungdom, og vi er for dårlige til å hjelpe dem ut når de først har henfalt til kriminelle gjenger og ungdomskriminelle grupper.

Et viktig tiltak for å hjelpe og støtte dem ut av det, er exit-program. I 2020 vedtok Stortinget at det skulle etableres exit-program for gjengkriminelle, og i 2021 gikk statsråden selv ut i VG og lovet kamp mot de ungdomskriminelle, hvor et av tiltakene hun ønsket, var exit-program. I svar på skriftlig spørsmål for to år siden vises det til pilotprosjektene EXIN og Forandringshuset som svar på dette. De er nå kuttet i statsbudsjettet for 2025.

Er det sånn at statsråden har gått bort fra troen på at exit-program er viktige for å forhindre at ungdom og andre begår ny kriminalitet?

Statsråd Emilie Mehl [10:18:53]: Nei, overhodet ikke. Exit-program er kjempeviktige. Det var også derfor Senterpartiet og Arbeiderpartiet i regjering brukte

penger på å starte et pilotprosjekt. Nå er det pilotprosjektet over, og finansieringen skal – etter det jeg vet – fortsette under Oslo kommune. Det er en helt naturlig følge av at dette var nettopp et pilotprosjekt, og jeg er veldig glad for at vi fikk til den starten.

Jeg vil også si at flere ungdommer må i fengsel fordi flere ungdommer gjør alvorlige kriminelle ting. Da må vi reagere på det. Vi kan ikke la ungdommer som har brukt skytevåpen, ranet andre ungdommer med kniv eller gjort andre alvorlige ting, bare gå fritt rundt ute på gaten. Da vil regjeringen at de skal få føle på kroppen at det ikke er greit. Vi kommer til å doble plassene i ungdomsfengslene fordi vi vil at de skal få et apparat rundt seg som gjør at de kan komme ut av fengsel igjen uten å begå ny kriminalitet. De er ekstra sårbare når de er under 18 år, og trenger fengselsplasser som ikke er like dem for voksne.

Ingvild Wettrhus Thorsvik (V) [10:19:56]: Statsråden sier at hun ser verdien av disse exit-programmene, men de exit-programmene statsråden snakker om, er bare i Oslo. Ser ikke statsråden behov for tilsvarende exit-program andre steder i landet? Som vi vet, sliter f.eks. mitt eget hjemfylke, Agder, med en stor andel ungdomskriminelle sammenlignet med befolkningen ellers. Mener ikke statsråden at også andre steder enn Oslo burde ha den type tilbud som exit-program?

Statsråd Emilie Mehl [10:20:28]: Jo, det tenker jeg kan være et veldig bra tilbud flere steder i landet. Jeg vil ikke utelukke at vi kan bidra med finansiering av pilotprosjekt hvis det skulle være aktuelt andre steder. Det som har skjedd med exit-programmet her i Oslo, er bra, for det betyr at man kan lære av det og kanskje omsette den modellen i andre kommuner. Det er noe som også kan være et kommunalt initiativ. Exit-program er jeg veldig for.

Presidenten [10:20:54]: Vi går videre til neste hovedspørsmål.

Morten Stordalen (FrP) [10:21:09]: Mitt spørsmål går til samferdselsministeren.

Vi er nå i årets siste måned. I starten av dette året, nærmere bestemt 8. januar, holdt samferdselsministeren en jernbanetale. La meg sitere fra samferdselsministerens pressemelding i anledning jernbanetalen:

«Vårt mål er at toga skal kome og gå slik det står i rutetabellane. Her har vi ikkje alltid vore flinke nok. I dei komande åra skal togtrafikken bli meir punktleg. Dette er ein lovnad frå alle i jernbanesektoren til dei reisande og godsnæringa, ...».

Kan statsråden opplyse både Stortinget og alle togreisende om måloppnåelsen på dette løftet så langt?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [10:21:50]: Over tid har vi hatt for dårlig måloppnåelse når det gjelder punktlighet og driftsstabilitet på jernbanen. I jernbanetalen jeg holdt i januar, la jeg på den måten hodet på blokken da jeg sa at dette må vi få til bedre. Vi pekte på at vi rett og slett må nå de målene vi har for punktlighet innenfor norsk jernbane.

Samtidig har vi hele tiden sagt at det ikke finnes noen kvikkløp. Det som må gjøres, er at vi må bruke betydelig mer penger på å ta vare på den jernbanen vi har. Det betyr at vi må bevilge mer penger til drift, bevilge mer penger til vedlikehold og bevilge mer penger til fornyelse. Det har denne regjeringen lagt opp til i Nasjonal transportplan. Det har vi fulgt opp i det statsbudsjettet som nå får flertall. Det betyr ikke at vi får punktlighetstall som er optimale i morgen, men det er denne jobben vi må starte på.

I tillegg har vi relativt nylig fått en rapport fra Jernbanedirektoratet, som vi selvfølgelig har tatt initiativ til, som beskriver 50 store og mindre tiltak som skal bidra til å øke driftsstabiliteten i norsk jernbane. Her er det mange langsiktige tiltak, som vi har vært inne på, og som er kjent fra før, men det er også en rekke tiltak som handler om hvordan man lager mer robuste planer for togoperatørene, hvordan man har bedre kapasitet på vedlikehold på togene, hvordan man bedrer vedlikehold og forberedelse på vinterdrift, hvordan man også tar tak i de utfordringene man har hatt med togparkering, som gjør at vi kan ta ut effekter også innenfor den strukturen vi har i dag. Men det langsiktige bildet her er at det må gjøres en kraftfull innsats for å øke stabiliteten i jernbanen gjennom fornyelse og vedlikehold. Det er det ingen tvil om, og det er jeg glad for at det ser ut til å være et bredt flertall for i Stortinget at vi skal gjøre.

Morten Stordalen (FrP) [10:23:41]: Regjeringen og statsråden sier de vil ta bedre vare på eksisterende infrastruktur. I henhold til budsjettspørsmål fra Framskrittspartiet om hva som skal til for å hindre videre vedlikeholdsetterslep på jernbanen, svarer regjeringen at det krever 2,3 mrd. kr mer enn hva Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV har forhandlet fram i budsjettet for 2025. Vedlikeholdsetterslepet er allerede på mer enn 30 mrd. kr og vil med statsbudsjettet for 2025 fortsette å øke med 2,3 mrd. kr.

Er dette regjeringens forståelse av å ta bedre vare på det vi har? Hvordan vil denne utviklingen påvirke stabiliteten på jernbanen?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [10:24:21]: Som jeg svarte på det første spørsmålet, har vi en ny nasjonal transportplan som adresserer dette veldig tydelig. Der legger vi opp til at man gjennom tolvårsperioden skal ta ned de utfordringene vi har med etterslep på jernbanen.

Men det er riktig at det de første årene vil gå noe opp. Jeg skal forklare hvorfor vi ikke kan pøse inn mer penger: Det er ikke mulig å se for seg at vi kan bruke enda mer penger årlig akkurat nå. Vi må bruke tid på å trappe opp. Det er et entreprenørmarked som skal svare dette opp, og det er selvfølgelig sann at når vi nå bevilger mer penger, må også Bane NOR få noe tid på å tilpasse seg det. Jeg er imidlertid ikke i tvil om at dette er den riktige måten for å håndtere de utfordringene vi har på norsk jernbane, og jeg mener man burde ha tatt tak i dette for lengst. Jeg er glad for at vi gjør det på vår vakt.

Morten Stordalen (FrP) [10:25:06]: I jernbanetalen sa samferdselsministeren bl.a.:

«Før påske legger regjeringen frem ny NTP. Jeg kan allerede nå varsle at vi i ny NTP kommer til å prioritere tiltak som gjør at flere av togene går i rute. Vi vil med andre ord forbedre punktligheten på jernbanen. Vi kaller det et punktlighetsløfte».

I NTP-en fra regjeringen står det at vedlikeholdsetterslepet vil stige med 1,6 mrd. kr årlig – hvert år de første seks årene. Kan ministeren forklare hvordan punktligheten skal bli bedre med betydelig vekst i vedlikeholdsetterslepet på jernbanen de neste seks årene?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [10:25:43]: Det er veldig enkelt, for hvis man ser på hva vi skriver om de neste årene, vil representanten Stordalen se helheten. Dessuten står det i NTP at vi skal redusere forsinkelser og innstillinger med 30 pst. i løpet av planperioden. Det er ganske bra.

Morten Stordalen (FrP) [10:25:59]: I jernbanetalen lanseres også en bedre koordinering i sektoren. Dette er og blir departementets eget ansvar. Ifølge Riksrevisjonens rapport, «undersøking av styresmaktene sitt arbeid med å redusere forseinkingar og innstillinger på jernbanen», er det flere kritikkverdige forhold. Selv om direktoratet er gitt myndighet og samordner sektoren, er det allikevel Samferdselsdepartementet ved statsråden som har ansvaret for at sektoren jobber for et samlet mål om effektiv trafikkavvikling. Regjeringen har sviktet, og resultatene så langt for 2024 tilsier ikke noen bedring i trafikkavviklingen. I jernbanetalen varslet statsråden en sterkere kultur i sektoren for å hindre forsinkelser.

Kan statsråden redegjøre for hvor vi finner resultatene av denne endringen så langt i 2024?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [10:26:40]: Vi har fått en rapport om 50 store og mindre tiltak for driftsstabilitet. Det er etter initiativ fra departementet at Jernbanedirektoratet nå har jobbet sammen med de andre aktør-

ene i sektoren. Vi har et program for driftsstabilitet som er etablert på vår vakt, og vi har altså disse 50 tiltakene som nå er analysert, og som man selvfølgelig skal sette i verk. Det vil gi bedringer. Så er det det lange og store bildet her, som handler om å bevilge nok penger til drift og vedlikehold.

Det som representanten også bør merke seg, er at Riksrevisjonens kritikk egentlig går mest på at man har brukt for lite penger på å ta vare på jernbaneinfrastrukturen og kanskje litt for mye på å bygge nytt. Det er en kritikk som i første omgang rammer den forrige regjeringen. Vi har nå valgt en vridning på det – og bruker mer penger på å ta vare på eksisterende jernbaneinfrastruktur.

Presidenten [10:27:36]: Vi går til neste hovedspørsmål.

Christian Torset (SV) [10:27:45]: Denne høsten er det lite som har gått på skinner på norsk jernbane. Forsinkelser, innstillinger og færre togsett i drift enn vanlig har blitt hverdagen for togreisende mange steder i landet. Hvis det vedvarer, risikerer vi at folk slutter å reise kollektivt, noe som kommer til å bli krise. Tog er den mest miljøvennlige og energieffektive måten vi kan reise på. Riksrevisjonen har ved flere anledninger sett på tilstanden i norsk jernbane, og i en nylig rapport ble det konkludert med at omfanget av forsinkelser og innstillinger på jernbanen øker, til tross for at bevilgningene til jernbane er tilnærmet doblet siden 2016. Feil på infrastrukturen koster oss også 600 mill. kr i året, og den reelle kostnaden er sannsynligvis mye større, siden disse tallene ikke inkluderer godstransport og andre årsaker til feil. Det kan ikke fortsette sånn.

Oppsplittingen av jernbanen har ført til uklare roller og dårligere samordning, og Riksrevisjonen peker på at «... fleire av aktørane i sektoren manglar tydelege insentiv til å handle til det beste for jernbanesystemet samla sett». Dette er veldig urovekkende. Toget er i ferd med å forlate perrongen for godt. Det trengs kraftige grep for å få norsk jernbane på skinner igjen. Jeg vil derfor spørre: Hva er statsrådens kriseplan for å berge norsk jernbane, og når tror han den begynner å fungere?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [10:29:13]: Selv om vi ikke er fornøyd med de resultatene vi har hatt innenfor punktlighet i norsk jernbane i år, vil jeg advare mot å tegne et kullsvart bilde av norsk jernbane. Det er ikke riktig. Veldig mange har gode reiseopplevelser med norsk jernbane, og uten norsk jernbane, særlig på det sentrale østlandsområdet, ville vi hatt betydelige utfordringer med å avvikle trafikken. Jernbanen er sånn sett helt avgjørende for at vi skal lykkes med å nå klimamål. Vi skal ha en sterk vekst i befolkningen, særlig i områ-

det rundt Oslo, som må ha alternative og gode reiseformer istedenfor at en skal bruke privatbil. Hvis ikke vil vi få store utfordringer med å avvikle trafikken.

Jernbanen har en helt klar og tydelig rolle i store deler av landet, men kanskje særlig rundt de store byområdene våre. Derfor prioriterer denne regjeringen å bruke mer penger på å ta vare på den jernbaneinfrastrukturen vi har. Derfor har vi i NTP sagt at vi skal bevilge betydelig mer penger til det. Derfor har vi gjort det i det statsbudsjettet som vi nå behandler i Stortinget, og det vil gi effekter, men det gir ingen effekter i morgen, for dette er et langsiktig arbeid. Det må skaffes tid i sporet til rett og slett å gjøre arbeidet, og det må skaffes til veie kapasitet i markedet for rett og slett å gjøre jobben. Det har vi en klar og tydelig plan for. Vi skal omsette disse pengene til konkrete resultater.

Riksrevisjonens kritikk er nok berettiget i den forstand at man har brukt veldig mye penger på nye, store investeringer, men gjort det litt på bekostning av å ta vare på eksisterende infrastruktur, og da er det ikke så rart at man ikke får jernbanen til å fungere. Det er dessverre flere tidligere regjeringer som også må ta ansvar for at man ikke har prioritert nok å ta vare på eksisterende jernbaneinfrastruktur.

Christian Torset (SV) [10:31:03]: Det vil ta tid, sier statsråden, og det varierer rundt omkring i landet. Men la oss se på f.eks. føljetongen på Nordlandsbanen. Den 19. november ble det kjent at alle nattogene på Nordlandsbanen innstilles på ubestemt tid på grunn av manglende togmateriell etter den tragiske ulykken tidligere i måneden. I forrige uke ble enda et lokomotiv satt ut av spill etter en mindre ulykke, og mange som ønsker å ta toget hjem til jul, har ikke lenger den muligheten.

Nordlandsbanen har vært forsømt i en årrekke. Lokomotivene som SJ bruker på strekningen, er mer enn 40 år gamle, over teknisk levealder for lenge siden. Nye tog kommer ikke før i 2029. Det er uholdbart for alle som bor i nord.

Etter mye press har statsråden i media sagt at to innleide lokomotiv skal være på plass i 2025, og spørsmålene på vegne av alle nordlendinger blir: Kan statsråden garantere oss at togene kommer på plass i 2025? Og når kan Nordlandsbanen være i full drift igjen?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [10:32:10]: Den tragiske ulykken på Nordlandsbanen er selvfølgelig trist for jernbanen, men ikke minst for dem som var direkte berørt av den. Dette, pluss tingenes tilstand – altså at disse togene er gamle og nedslitte, som representanten beskriver, men også det at et lok nå er skadet – har påvirket muligheten for å ha et stabilt tilbud på banen. Derfor har vi, helt på selvstendig initiativ, uten å ha blitt

presset av noen, i vårt forslag til Stortinget om nysaldering antydde at vi kan være med og finansiere det som skal til for å få på plass nye lokomotiv.

Nå pågår det en dialog mellom SJ, Norske tog og Jernbanedirektoratet for å løse det. Det må for det første være tog tilgjengelig. Disse togene må være egnet, og de må være mulig å få tak i, og det er dette arbeidet som pågår. Jeg ønsker å bidra til at vi får dette på plass.

Det er riktig, som representanten sier, at vi får nye tog. Det er for øvrig en god nyhet for hele den norske jernbanen, for vi får nye lokaltog, vi får nye regiontog, og vi får etter hvert også nye fjerntog.

Christian Torset (SV) [10:33:14]: Statsråden svarte ikke på når Nordlandsbanen kan komme i drift igjen, så nordlendingene må leve i uvisshet, sånn de bestandig har gjort historisk. For 100 år siden, i 1924, hadde Oslo, Bergen, Trondheim, Larvik, Halden, Kongsvinger osv. jernbane. Da først fikk Nord-Norge veiforbindelse over Majavatn. Vi har i nord bestandig vært nedprioritert på samferdselssiden, til tross for lange avstander og mye gods. Jernbane har størsteparten av landsdelen aldri fått, til tross for gjentatte løfter fra mange partier.

Mange trodde det skulle bli bedre med Senterpartiet i regjering, men det er det motsatte som har skjedd. Nord-Norge-banen er parkert. Regjeringen måtte tvinges til å prioritere kryssningsspor på Ofotbanen i første periode, og nå er altså deler av Nordlandsbanen stengt igjen. Nattogene går ikke. På en skala fra én til ti: Hvordan synes statsråden det har gått med jernbanesatsingen i nord etter at han tok over?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [10:34:15]: Jeg synes representanten bør være litt mer etterrettelig i det som sies. Det er ikke slik at denne regjeringen er blitt presset til å prioritere kryssningsspor på Ofotbanen. Det var det undertegnede som selv gikk ut med da vi presenterte ny nasjonal transportplan. Det er i hvert fall premiss nummer én.

Når det gjelder satsinger og prioriteringer i nord, bygger vi for tiden to nye lufthavner i Nordland fylke. Vi har Nord-Norges største samferdselsprosjekt noensinne på gang med Hålogalandsvegen. Altså må man i hvert fall ikke skape et inntrykk av at det ikke prioriteres samferdselsmidler til Nord-Norge.

Vi er enige om at vi selvfølgelig skal ta grep for at Nordlandsbanen skal fungere bedre. Det viktigste grepet er nettopp det som vi allerede har snakket om, nemlig at vi må skaffe nye tog. Vi må selvfølgelig også på kort sikt sørge for at vi får tak i lokomotiv, slik at vi har stabilitet på det jernbanetilbudet som er.

Christian Torset (SV) [10:35:11]: Spørsmålet gjaldt jernbane. Statsråden klarte ikke å svare på når nye lo-

komotiv kommer på plass på Nordlandsbanen. Jeg la merke til at han heller ikke ville gi noen karakter på regjeringens jernbanesatsing. Nå vet selvfølgelig ikke jeg når lokomotivene kommer, men jeg kan hjelpe til med karakteren: Den står til stryk. Hadde det ikke vært for at regjeringen Solberg saboterte jernbanen så ettertrykkelig med den oppsplittingen de gjorde, ville kanskje karakteren vært negativ, men regjeringen holder seg på null.

I nord er vi vant til å få det dårligste materiellet, vi får det sist, og oppgradering av banelegemer osv. lar bestendig vente på seg. Jeg lurer på: Når har regjeringen tenkt å prioritere Nord-Norge høyest i jernbanebudsjettene?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [10:36:02]: Når man lager en nasjonal transportplan, prioriterer man med en geografisk fordeling i hele landet. Da vil noen transportformer åpenbart bli prioritert høyere der de kan gjøre størst nytte. Jeg vil jo si at i nord er det luftfart og vei-transport som særlig har fått høy prioritet, mens jernbane kanskje har fått noe høyere prioritet der den har størst nytte. Sånn vil det alltid være. Det er ikke slik at man har en slags rettferdig fordeling ned på hver enkelt transportform. Man må se på geografien, topografien, befolkningen og hva man har av struktur fra før, når man gjør prioriteringer innenfor de ulike transportområdene. Jeg er derfor ikke enig i premissene. Det satses på jernbane, det skal satses veldig tungt på drift, vedlikehold og fornyelse. Det vil selvfølgelig også komme Nordlandsbanen til gode. Det skal også kjøpes nye tog. De er allerede bestilt, og det vil selvfølgelig også komme befolkningen i nord til gode.

Så er jeg jo glad for at vi har inngått budsjettforlik med SV hele veien, og sånn sett står vi sammen om den jernbanepolitikken som føres.

Christian Torset (SV) [10:37:10]: Samfunnet utvikles etter investeringer, og mangel på investeringer er selvfølgelig selvforsterkende. Sånn har det vært i nord i mange, mange tiår. Jeg skal likevel la statsråden være og heller skifte til en annen – og minst like viktig – sak, nemlig arbeidshverdagen til konduktører på jernbanen.

NRK Nyhetsmorgen meldte for et par dager siden om at det skjer stadig flere hendelser med vold og bråk som rammer både reisende og konduktører. Særlig har det vært mange hendelser på Vestfoldbanen, som driftes av Vy. Slag, spark, spyting og trusler – sånn beskriver flere konduktører hverdagen på jobb.

Tall fra Vy viser en stor økning i hendelser med vold og trusler på togene. Fram til oktober i år er det loggført 246 hendelser. Til sammenligning var det 145 hendelser rapportert i hele 2019. Ofte er konduktørene alene på jobb, og de står da alene om å håndtere disse situasjon-

ene. Tilbakemeldinger fra fagforeningene er at flere er redde for å gå på jobb, særlig på kvelden og i helgene. Hva vil statsråden gjøre for å sikre en trygg arbeidshverdag for dem som jobber på togene?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [10:38:15]: Alle har krav på en trygg arbeidshverdag i jobben sin. Det gjelder enten man er konduktør eller har andre roller innenfor transportsektoren, eller hva det nå skulle være i det norske samfunnet.

Vi er opptatt av at arbeidsgiveren, her Vy, følger det opp på en god måte. Det er Vy som konsern som er ansvarlig for arbeidsmiljølovens bestemmelse i det selskapet, og jeg har ingen grunn til å tro noe annet enn at partene i selskapet vil jobbe godt med det.

Jeg har selvfølgelig også hørt de samme signalene, og jeg har vært i dialog med Jernbaneforbundet, som har tatt dette opp, så dette er vi selvfølgelig opptatt av at skal bli bedre. Det viktigste her er likevel at de som utøver dette, må skjerpe seg. Det å utøve vold mot folk som gir et transporttilbud til folk, er selvfølgelig helt uakseptabelt.

Presidenten [10:38:55]: Da går vi videre til neste hovedspørsmål.

Marie Sneve Martinussen (R) [10:39:08]: Mitt spørsmål går til klima- og miljøministeren. Denne høsten la regjeringen endelig fram naturmeldingen, Norges handlingsplan for å følge opp den globale naturavtalen som mange av oss feiret i 2022. Rødt var i likhet med miljøbevegelsen veldig spent da meldingen skulle komme, på hva regjeringen ville gjøre av konkrete tiltak for å oppfylle naturavtalen og stanse naturkrisen. Skuffelsen var derfor stor da meldingen kom, for den bryter med flere av de globale målene. I meldingen er målet om 30 pst. vern av havet satt på vent, og det samme er målet om 30 pst. restaurering av naturen.

Meldingen inneholder også veldig få nye, konkrete tiltak for å stanse naturtapet, og det hjelper jo ikke naturen at regjeringen bruker store ord i utlandet hvis den ikke leverer politikk her hjemme. Sånn er det i altfor mange miljøraker.

Aller verst er det likevel at regjeringen i meldingen skriver rett ut at naturen skal nedprioriteres. Regjeringen lanserer et helt nytt forvaltningsprinsipp om at utbyggingsformål skal prioriteres framfor naturen. Helt konkret nevnes utbyggingsformål som fornybar kraftproduksjon, kraftledninger, forsvarsformål og samfunnskritisk digital infrastruktur. Spørsmålet mitt til statsråden er derfor: Hvorfor vil statsråden innføre et prinsipp om at naturen må vike, stikk i strid med naturavtalens mål om å stanse tapet av alle arealer som er viktige for naturmangfoldet?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [10:40:44]: Naturen er grunnlaget for velferden vår, og langsiktig og bærekraftig forvaltning av naturen er nødvendig for at vi skal kunne fortsette å bruke godene fra naturen i framtiden og leve et godt liv.

Dette er jo en naturmelding som ligger til behandling i komiteen, og komiteen vil ha full anledning til å gå inn og fremme sine forslag knyttet til meldingen. La meg likevel si: Tittelen er «Bærekraftig bruk og bevaring av naturen». Vi skal fortsatt bruke natur, men vi må bli flinkere til å ta vare på naturen. Bit-for-bit-nedbyggingen av naturen er alvorlig. Vi har en naturkrise som vi heldigvis har fått satt på dagsordenen gjennom naturavtalen i Montreal, og også under oppfølgingen, som i år var i Cali.

Regjeringens ambisjon er å sørge for at vi blir mer bevisste på hvordan vi bygger ned natur, men det vil fortsatt være viktige samfunnsområder som gjør at denne salen har forventninger til norske kommuner, som man er nødt til å imøtekomme. Det vil fortsatt være sånn at vi skal bygge ned natur. Da er beskjeden fra regjeringen at vi må prioritere de viktige tingene først og gi et klart signal om det. Vi trenger mer kraft, og den må være fornybar. Det vil forbruke natur.

Vi vil også være avhengige av å ha datasentre knyttet til den digitale utviklingen og ikke minst forsvarsformål. Det regjeringen sier, er at vi ønsker en prioritering, og så må kommunene ha ansvaret for arealpolitikken. De står i vanskelige dilemmaer. De må fortsatt forbruke natur innimellom, men vi må være sikre på at de viktigste formålene prioriteres først. Vi skal gi kommunene bedre verktøy og virkemidler til å ta vare på natur. Min opplevelse når jeg besøker kommuner rundt omkring, også som tidligere lokalpolitikker, er at ingen ønsker å bygge ned natur for å ødelegge natur bevisst, men man trenger bedre verktøy for å ta bedre beslutninger og være mer opplyst når man foretar de valgene. Det er også det regjeringen legger opp til ved å lage bedre verktøy gjennom naturavtalen.

Marie Sneve Martinussen (R) [10:42:42]: Jeg tror heller ikke at noen bygger ned natur fordi det er morsomt å bygge ned natur, men nå har vi jo hatt en utvikling der bit-for-bit-nedbyggingen truer naturen globalt. La meg understreke: Det truer også livsgrunnlaget til oss mennesker. Naturmeldingen er jo krystallklar på at det er nettopp arealendringer, altså nedbygging, som er den største trusselen mot naturen. Det jeg er ute etter, er disse prioriterte formålene. Jeg vil vite litt mer om hva regjeringen tenker på når det gjelder skalering av dem. Når man spør statsrådens egen faginstans, er de tydelige på at det er utbygging av ny kraft som står for 55–60 pst. av nedbyggingen av inngrepsfri natur i Nor-

ge. Det er liten tvil om at hvis du ikke har noe tak på kraftutbygging, vil det gå ut over naturen. I Finnmark er det nå f.eks. voldsomt press for utbygging av fornybar energi selv om fylket forvalter nesten halvparten av den villmarkspregede naturen vi har igjen i Norge.

Jeg spør igjen: Hvordan mener statsråden det er mulig å bevare inngrepsfri natur i Norge hvis man sier at kraftutbygging per se skal trumfe naturen?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [10:43:47]: Det regjeringen legger opp til i naturmeldingen, er en økt bevisstgjøring og ikke minst respekt for at det er kommunene som forvalter mesteparten av arealet i Norge. Vi ønsker å gi kommunene bedre verktøy, sånn at de kan ta mer opplyste valg, også for å verne natur.

Det vil være behov for mer kraftutbygging i Norge. Jeg er helt enig i det som representanten sier: Det er arealbruk som er den største trusselen mot naturmangfold, biomangfold og naturen. Samtidig er klimaendringer også en veldig stor trussel mot naturen, og dette henger sammen. Skal vi gjøre noe med klimaendringene, vet vi at energibruken i Norge per nå er 50 pst. fossil og 50 pst. fornybar, og vi må ned med den fossile bruken. Da må vi også bygge ned natur for å få mer fornybar kraft inn i systemene. Dette er et dilemma som hele verden står overfor. Derfor sier vi at man må være bevisst på at man prioriterer det viktigste først, sånn at andre nedbygginger av natur må vike. Vi peker på hvilke områder det er viktig å prioritere først, og fornybar kraft er blant dem.

Marie Sneve Martinussen (R) [10:44:46]: Alle er vel også enige om at den energien du ikke bruker, er den mest miljøvennlige, billigste og raskeste energien. Rødt mener at det er rom for å prioritere f.eks. enøk og oppgradering av de tingene man har, heller enn å bygge ned. Mitt problem med naturmeldingen er likevel at regjeringen legger opp til at kommunene skal få verktøy, men et av verktøyene er å si at samfunnskritiske formål skal prioriteres, uten at man har noen særlig definisjon eller tak på dem.

La meg spørre om en annen ting som defineres som et viktig formål, som er samfunnskritisk digital infrastruktur. Vi vet jo at det bygges ut mange datasentre i Norge, og her på Stortinget har man blitt enig om et forbud mot kryptovaluta, noe som Rødt er veldig glad for. Likevel er det ganske stor tvil om samfunnsnytt til f.eks. store teknologigiganter som TikTok og Google. La meg da spørre: Mener statsråden at f.eks. TikTok-senteret på Hamar er å regne som det regjeringen legger opp til som samfunnskritisk digital infrastruktur? Eller går grensen et annet sted?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [10:45:50]: Det er vel et spørsmål som ligger til en annen statsråds konsti-

tusjonelle ansvar, men det TikTok-senteret står ikke på listen over samfunnskritisk infrastruktur som regjeringen har bedt kommunene om å prioritere når det gjelder nedbygging eller å hindre nedbygging av natur. La meg legge til at det er viktig å erkjenne at det fortsatt kommer til å bli nedbygd natur i Norge, men vi må være mer bevisste på hvordan vi gjør det, og det stilles jo mange forventninger til kommunene rundt omkring i landet. Man skal ta unna at det blir flere eldre, vi trenger flere sykehjem, det skal bygges barnehager, det skal være næringsutvikling – det er en rekke formål som er helt nødvendige for å utvikle Norge videre, og det skal også tas klimahensyn. Derfor sier regjeringen i naturmeldingen at vi må være bevisste på hvordan vi forbraker natur, og så har vi prioritert det viktigste først: fornybar kraft, forsvar og samfunnskritisk digital infrastruktur. Da er vel neppe TikTok det viktigste.

Marie Sneve Martinussen (R) [10:46:44]: Det er et godt og avklarende spørsmål, for en miljøministers bane er jo at veldig mye av det som påvirker naturen, som ministeren har ansvaret for, ligger under andre statsråders ansvarsområde. Det er jo nettopp derfor man trenger både en global naturavtale, en naturmelding og en helhetlig naturpolitikk. Rødt har vært helt enig i å nedprioritere f.eks. nye hyttefelt, noe vi er glade for at regjeringen også er med på. Vi er også veldig glade for at regjeringen er med på å nedprioritere store motorveier. Samtidig mener jeg at vi må se på det samme når det gjelder den digitale infrastrukturen, for Statnett ønsker seg jo 19 TWh datainfrastruktur i Norge. La meg sette det i perspektiv: Verden bruker 460 TWh. Det betyr at Norge skal huse 4 pst. av hele verdens datatrafikk, og Norge er langt fra 4 pst. av verdens befolkning. Selv om vi er gode til å skrolle, tror jeg ikke vi skroller så mye. Spørsmålet blir da: Ser man for seg Norge som et slags grønt batteri, men nå i form av kraft og data heller enn i form av ren energi?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [10:47:49]: Dette er spørsmål som det tilligger andre statsråder å svare på, men det er ingen tvil om at Norge har store fordeler ved at vi har mye natur. For å komme tilbake til representantens spørsmål knyttet til verving av 30 pst. hav: Det kommer vi tilbake til, men vi må ha bedre datagrunnlag. Noen mener at vi har vernet over 30 pst. hav, noen mener at vi er langt under. Vi trenger et bedre datagrunnlag for å få det på plass. Vi skal verne 30 pst. av landjorden, inkludert Jan Mayen og Svalbard, og vi skal også naturrestaurere 30 pst., men vi må få bedre data og definere hva som er forringet natur og ikke. Regjeringen har lagt fram en naturmelding som nå ligger til behandling i komiteen, og som kanskje blir enda bedre av den behandlingen. Det inviterer vi Stortinget til å være

med på. Det er ingen tvil om at dette er et viktig spørsmål som kommer til å ta stor oppmerksomhet framover, og regjeringen er offensiv og følger opp.

Rasmus Hansson (MDG) [10:48:53]: Som representanten Martinussen tok opp på flere måter, bygges norsk natur ned i et høyt og friskt tempo, og statsråden bekrefter at det skal fortsette, så sant det er opp til ham. I tillegg til det har vi mer spesifikke endringer som skjer i norsk natur. Vi har fått mange og svært alarmerende målinger som viser at insektbestandene går ned. Insekter er småtteri, men det er verdens viktigste dyregruppe. I dag får vi grafer som viser at fuglebestandene går ned i et skremmende tempo.

Så sier finansminister Trygve Slagsvold Vedum at vi ikke har noen naturkrise i Norge. Er statsråden enig i at vi ikke har en naturkrise i Norge?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [10:49:47]: Denne regjeringens politikk er basert på at verden er i en naturkrise. Derfor har også Norge spilt en viktig rolle i de internasjonale forhandlingene om de nye miljøavtalene, og derfor har også denne regjeringen lagt fram en naturmelding som tar det på alvor.

Jeg er helt enig i representanten Hanssons beskrivelse: Det er svært alarmerende at insektbestandene går ned. I stor grad skyldes det nedbygging av natur, men ikke minst også klimaendringer, som nå gir seg utslag på trekkfuglbestandene, som det kommer alarmerende rapporter om at går ned. Dette påvirker jo veldig mye. Mange av de eksemplene som er dratt fram i naturmeldingen, som vi må gjøre noe med for å verne de helhetlige økosystemene, er bl.a. å ta vare på insektene. Jeg har lært i løpet av denne perioden at vi har 35 humlebestander i Norge. Noen av dem er sterkt truet, og det er svært alvorlig, for de er såkalte buzz-pollinatorer. De pollinerer på en annen måte. Ikke minst kan bærhøsten være truet hvis vi ikke tar vare på humlene. Det er altså et viktig spørsmål som representanten Hansson tar opp.

Rasmus Hansson (MDG) [10:50:49]: Det er gøy å utveksle humlebiologi i stortingssalen, men statsråden unngikk behendig å svare på spørsmålet om han om er enig i at vi har en naturkrise i Norge.

Vi kan jo følge opp med et litt mer konkret spørsmål: Kan statsråden vise til helt konkrete tiltak rettet mot å få opp igjen bestanden av enkeltarter, som er det naturen faktisk består av – de enkelte fugleartene som er på tur nedover, de enkelte insektbestandene som er på tur nedover. Hvilke konkrete planer har statsråden for å snu de trendene?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [10:51:32]: Jeg er litt usikker på om vi har lagt fram planer om å berge en-

keltarter, men vi har et særskilt ansvar for villrein, der vi nå tar grep for å gjeninnføre villrein etter skrantesyke. Vi legger snart fram en handlingsplan for sjøfugl, som er sterkt truet. Det har vært et anmodningsvedtak fra 2016, som vi nå tar på alvor og kommer tilbake til Stortinget med. Samtidig er naturmeldingen som helhet en systembeskrivelse av hvordan vi må bli flinkere til å ta vare på økosystemene og naturen i Norge. Det er helt avgjørende for å få artenes overlevelse til å stabilisere seg, men ikke minst også for kanskje å få styrket de ulike bestandene.

Norge har en lang og stolt forvaltningstradisjon, ikke minst knyttet til fisken i havet. Vi har fått tilbake bestander etter god forvaltning i havområdene våre, og vi fortsetter på mange andre områder. Norge skal ta vare på natur. Det er en alvorlig nedbygging av natur også i Norge, men Norge skal heller ikke skjemmes for den måten vi tar vare på naturen på. Vi har stolte forvaltningstradisjoner knyttet til natur i Norge.

Presidenten [10:52:32]: Da går vi videre til neste hovedspørsmål.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [10:52:48]: Norge trenger flere bein å stå på. Vi har et enormt behov for omstilling, både for å kutte utslipp og for å styrke vår konkurransekraft. Til tross for at regjeringspartiene og SV nok en gang tar snarveien innom oljefondet, er neste års budsjett blottet for satsing på økt konkurransekraft for industri og næringsliv. Samtidig ser vi at klima- og energiomstillingen akkurat nå løper maraton i en motbakke. Bedrifter i hele landet får ikke kuttet utslipp fordi de mangler kraft og nett, vi får stadig nyheter om industriprosjekter som skrinlegges eller utsettes, og vi har en regjering som har drevet noe av la jojo-styring i klimapolitikken.

Støre-regjeringen startet i 2021 med å si at klima skulle være rammen om all politikk, og at de skulle omstille hele den norske økonomien. Nå er tonen en annen. Regjeringen vraker sitt eget omstillingsmål på 55 pst. klimakutt i norsk økonomi. Norge ligger faktisk dårligere an til å nå målet i år enn vi gjorde i fjor. I den nye styringsavtalen til Enova vil regjeringen vri støtten bort fra utslippskutt og omstilling i industrien, til utslippskutt i såkalt ikke-kvotepliktig sektor, som transport. I budsjettet foreslår regjeringen å kutte punktutslippsprogrammet i Enova. Det er et program som nettopp skulle støtte industribedrifter i å investere i teknologi for å kutte utslipp fra de store utslippspunktene i Norge.

I EU har det vært en motsatt snuoperasjon. Der er det nå tøffe diskusjoner om hvordan klimapolitikken skal bidra til å styrke næringslivets konkurransekraft og ikke være en konkurranseulempe. I Norge har regjeringen derimot gitt verken næringslivet eller industrien go-

de, forutsigbare rammebetingelser for å omstille seg, eller nok kraft eller nett.

Mitt spørsmål til klimaministeren er: Hvem har ansvaret for at regjeringen nå avlyser sitt eget omstillingsmål?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [10:54:42]: Regjeringen har lagt fram et offensivt dokument gjennom Grønn bok, der vi peker på hvordan vi skal kutte utslippene gjennom innsatsfordelingen framover. Vi har også bekreftet at vi kommer til å nå Paris-målene og de forpliktelsene vi har sammen med EU fram mot 2030.

Det er stor omstillingsiver i norsk industri. CO₂-kompensasjonsordningen har vi for det første gjort mer forutsigbar, både med et tak og ved å fjerne gulvet, men vi har også satt av 40 pst. av ordningen til å skulle brukes til energieffektivisering eller utslippskutt, noe som vil være med på å bidra til å nå omstillingsmålet regjeringen har satt.

Omstillingsmålet blir krevende å nå til 2030. Vi skal nå våre forpliktelser knyttet til Parisavtalen. Omstillingsmålet har siktepunkt mot 2050, da Norge skal være et lavutslippssamfunn. Da blir det viktig for oss å bidra til at norsk næringsliv kan omstille seg gjennom forutsigbare rammer rundt klimapolitikken. Det har vi. Vi trapper opp CO₂-avgiften, som et samlet storting har vært enige om, fram mot 2030. Der vet næringslivet hva man har å forholde seg til. Vi har fått på plass CO₂-kompensasjonsordningen, som gir forutsigbarhet for industrien – den mest utslippstunge industrien, som også har vært den som har gått foran og tatt mest ansvar knyttet til klimakutt siden 1990.

Vi innfører en rekke andre tiltak. Ikke minst har bevilgningene til Enova blitt tredoblet siden denne regjeringen tok over. Vi stimulerer til teknologiutvikling, og vi bidrar også til at Enova nå skal kunne stå litt lenger i marked der teknologien er moden, men hvor markedet er umodent.

Denne regjeringen fører en offensiv politikk for å utvikle næringslivet videre, for å sikre verdiskaping. Det er vel større utfordringer på den andre siden av skalaen, der den foretrukne partneren til partiet Høyre fornekte klimakrisen og vil kutte i flesteparten av de ordningene som ligger på bordet.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [10:56:47]: Apropos partner: Jeg er hvert fall glad for at klimaministeren – i motsetning til finansministeren – ikke påstår at det er ukrainske flyktninger som er grunnen til at regjeringen ikke når sitt eget omstillingsmål. Det er det man ikke gjør, for i budsjettet og i Grønn bok står det svart på hvitt at man i fjor lå an til å kutte 30 pst. av utslippene i hele norsk økonomi. Nå er svaret 26 pst., så det går feil vei.

Jeg er glad for at regjeringen etter – helt overraskende for industrien – å ha prøvd å kutte i CO₂-kompensasjonsordningen to år på rad, nå har gått i dialog med industrien. Det er likevel ikke det samme som å foreslå rammebetingelser som gjør at man styrker industriens konkurransekraft, og det er det jeg er bekymret for. Ta punktutslippsprogrammet, som regjeringen foreslo å stryke: Det er et program som nettopp skal hjelpe industrien, som kommer til å måtte betale mer for utslippene sine i årene framover for å kunne bruke moden teknologi, og som skal skalere opp utslippskuttene. Er regjeringens plan at Stortinget år etter år må ta en omkamp om et punktutslippsprogram, eller vil regjeringen nå stå fast ved at det er et klokt tiltak?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [10:57:51]: Regjeringen står selvsagt fast ved det budsjettforliket som vi har inngått med SV, og vi vil følge det opp videre. Vi vil også følge opp ved å gi Enova en bedre styringsavtale. Den nye styringsavtalen med Enova, som vil bringe dette ytterligere videre, vil snart være klar. Regjeringen er opptatt av at vi skal føre en målrettet, realistisk og rettferdig klimapolitikk, sånn at vi har med oss folk og næringsliv på utviklingen videre – målrettet fordi vi nå peker på hvor vi kan kutte utslipp. Nå ser vi at elbilsatsingen bidrar til at utslippene går ned i transportsektoren. Nå tar vi for oss tungbiler, og så tar vi for oss bygg og anlegg. Der har vi et partnerskap med bransjen for å finne treffsikre og realistiske tiltak som gjør at vi faktisk får utslippene ned uten at vi innfører større problemer for bransjen.

Vi gjennomgår nå sektor for sektor, så vi fører en offensiv klimapolitikk. Vi skal nå Parisavtale-forpliktelsene, og vi skal omstille norsk næringsliv og sikre konkurransekraften fram mot 2050.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [10:58:48]: I styringsavtalen med Enova vrir jo regjeringen innsatsen bort fra industri og omstilling og over til f.eks. transport – ikke-kvotepliktig sektor. Det er det de har varslet. Det er et valg, og det jeg er bekymret for, er at når norsk industri må betale mer for utslippene sine i årene framover, må de også kunne ha rammebetingelser som gjør det mulig for dem å kutte utslipp. Alternativet deres er nettopp at de flagger ut eller legger ned. Det vil ikke Høyre.

Et stort problem for industrien nå er mangel på kraft og nett. Jeg merker meg at da Riksrevisjonen kom med knallhard kritikk av regjeringens manglende evne til å samordne klimapolitikken, som de nettopp har kommet med, er det klimaministeren man peker på at skal ha ansvaret for å samordne. Da er spørsmålet mitt til klimaministeren: Hvis han har ansvar for å samordne klimapolitikken, og bedrifter og industri nå mangler

kraft og nett for å kutte utslipp, hva har klimaministeren gjort for å få raskere og mer kraftproduksjon og dermed bidra til større utslippskutt i industrien?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [10:59:47]: Spørsmålet om kraftutbygging ligger vel til en annen statsråds konstitusjonelle ansvarsområde. Klimaministeren er med på at vi skal gjøre Norge mer fornybart. Norge forbruker 50 pst. fossil energi og 50 pst. fornybar energi, og vi skal ned med fossilandelen og opp med fornybarandelen. Det er krevende, og det er også et stort dilemma, som det tidligere replikkordskiftet her pekte på, fordi vi også skal ta vare på natur og areal og være bevisst på arealbruk i samme åndedrag.

Det er også viktig å huske på at Norge har en utfordring med å få nok kraft. Det tror jeg flere partier i denne salen må være med og ta ansvar for. Det sier også noe om at det er nødvendig å bygge mer fornybar kraft. Regjeringen tar store løft knyttet til havvindsatsingen for å få mer kraft inn, og nå har vi også gjort det lettere å få bygd mer fornybar kraft på land. Invitasjonen går da til Høyre om hvordan man skal løse dette, og om man i neste periode skal ha en regjeringspartner – som man håper på – som forneker mesteparten av disse tiltakene.

Mathilde Tybring-Gjedde (H) [11:00:48]: Til tross for at statsminister Støre lovte at han personlig skulle ta en sentral rolle i klimaarbeidet, kom Riksrevisjonen nylig med kritikk om at regjeringen mangler koordinering. Kraftpolitikken er isolert sett ikke klimaministerens ansvar, men når man skriver så eksplisitt i Grønn bok at mangel på kraft og nett hindrer omstillingen til å kunne nå omstillingsmålene og hindrer muligheten for industrien til å kutte utslipp, bør selvfølgelig også klimaministeren engasjere seg mer i hvordan man skal få kraftutbyggingen opp.

Et konkret eksempel Høyre har fremmet, er at man bør lage et nasjonalt kart over grått areal, altså allerede nedbygd areal, og så bør klimaministeren, sammen med energiministeren, lage et hurtigspor for kraftutbygging på disse arealene, bl.a. å få opp f.eks. solkraft. Det kunne vært et bidrag til å løse klimautfordringene vi står overfor, men heller ikke her har regjeringen tatt noen grep. Jeg spør egentlig klimaministeren en gang til: Hva vil han gjøre for å få mer kraftproduksjon og få det raskere, slik at industrien klarer å omstille seg og ikke legges ned?

Statsråd Tore Onshuus Sandvik [11:01:51]: Igjen er det et spørsmål som egentlig burde vært stilt direkte til energiministeren. Jeg må si meg helt enig med representanten i at det å ta i bruk grått areal for å bygge mer fornybar kraft, er et veldig godt tiltak, og regjeringen kommer med flere tiltak som skal bidra til å senke bar-

rierene for å få mer kraftproduksjon i Norge. Det er helt nødvendig.

I disse sakene er det viktig at de store partiene står sammen. Dette er utfordringer som er alvorlige for hele samfunnet, og det er viktig at man greier å lage stabile flertall så man også greier å senke terskelen for å bygge mer fornybar kraft. En av utfordringene med å bygge mer fornybar kraft er at det er veldig sterk motstand rundt omkring i hele Norge. Da er det viktig at man har et bredt politisk flertall som tar det på alvor og bidrar til å bedre debattklimaet, og som også står sammen om å få mer fornybar kraft i framtiden.

Men igjen: Dette er spørsmål som tilligger energiministeren å svare på.

Presidenten [11:02:48]: Vi går til neste hovedspørsmål.

Helge André Njåstad (FrP) [11:03:05]: Då kan justisministeren få koma fram igjen.

Statsråden har no styrt Justis- og beredskapsdepartementet i over tre år. Bodskapet frå regjeringa og statsråden har i heile denne perioden vore at det blir satsa på politiet. Tala for Politi-Noreg fortel derimot ei anna historie enn den statsråden fortel. Det er stor forskjell på det som blir sagt frå denne talarstolen frå regjeringa, og det som f.eks. vart sagt på pauserommet på Sogndal politikontr, der eg sat og snakka med dei dyktige tilsette natt til søndag. Der merkar dei lite av satsinga til regjeringa på politiet – bortsett frå at det har kome nokre fleire politikontr, og at det no er moglegheit til å ordna seg pass på begge sider av fjorden, men dersom det skjer noko akutt, er det derimot liten sjanse for at ein har fleire patruljar som kan avlasta folka som jobbar i dei ytre ledda.

Sidan regjeringsskiftet har antal politiårsverk i politidistrikta gått kraftig ned. Som ein konsekvens av dette har politidekninga per tusen innbyggjarar falle. Det har igjen medført ein kraftig auke i talet på kapasitetsbortleggingar, både med og utan kjend gjerningsperson. Det siste året har òg oppklaringsprosenten stuft, til eit alarmerande nivå på under 40 pst. Det er det lågaste nivået sidan førre tusenår.

Det er kraftige avvik mellom historieforteljinga til statsråden og den reelle verda. For eksempel er det per 27. november i år 14 596 straffesaker med kjend gjerningsperson som er lagde bort på grunn av manglande kapasitet.

Mitt spørsmål er: Synest statsråden at politiet etter tre år med Senterpartiet og Arbeidarpartiet i regjering er rusta til å levera på sitt samfunnsoppdrag, med sånne tal på bortleggingar?

Statsråd Emilie Mehl [11:04:51]: Først vil jeg si at Fremskrittspartiet i forrige periode gjorde et grep jeg

mener var veldig negativt for politiet i Sogndal. Man gjennomførte politireformen, sentraliserte politiet og bestemte at politiet i Sogndal skulle styres fra Bergen. Det er et eksempel på hvordan sentraliseringen av makt over hvordan man fordeler penger, hvordan man fordeler ressurser, kan gjøre at politifolk og midler havner i byråkratiske systemer på kontorer, og da ikke kommer ut til steder som Sogndal. Det er en utfordring Senterpartiet og Arbeiderpartiet har tatt på største alvor.

Vi har i mange omganger i vår periode bevilget penger til flere politifolk, og vi har også gjort grep for å få mer av pengene ut i førstelinjen, bl.a. ved å gi tydelige signaler til politidistriktene om at de geografiske driftsenhetene som har politistasjonene, skal prioriteres. I budsjettet for 2025 ligger det også inne penger som kan prioriteres til politifolk. Vi ser også at de pengene vi la fram i vår, i gjengpakke 1, har ført til at vi nå har fått ansatt om lag 90 pst. av dem som gikk ut av Politihøgskolen i vår. Det er et veldig høyt tall, også hvis man sammenligner med Fremskrittspartiets styringsperiode.

Når det gjelder antall henleggelses, er det noe jeg ikke ser positivt på. Jeg vet at Riksadvokaten jobber med et rundskriv for å se på rutineene rundt henleggelses. Det er flere statsadvokatembeter som har gått inn for å undersøke hva som kan være bakenforliggende årsaker. Noen steder vet vi at det har vært ekstraordinært press. For eksempel har de i Innlandet politidistrikt hatt ni drap i 2024, noe som åpenbart har gjort at det har blitt press også på andre saker.

Krigen i Ukraina og prisveksten som har fulgt med, har gjort at handlingsrommet i Politi-Norge har vært veldig krevende. Det er også en av grunnene til at vi har bevilget så mye til politiet.

Helge André Njåstad (FrP) [11:06:56]: Eg registrerer at det i talepunktet til statsråden står at ein skal skyl-da på Framstegspartiet i regjering og krigen i Ukraina for alt som har skjedd i justissektoren dei tre siste åra. Det er godt gjort at ein synest det er greitt å administrera sektoren basert på ein struktur førre regjering hadde, og så synest ein det er så ille at ikkje pengane kjem fram. Ein kunne faktisk ha endra det dersom det var det som var problemet. Problemene er derimot at budsjetta er for små, og det er for få politifolk det er mogleg å tilsetja. Ein burde heller ha lytta på Framstegspartiet og styrkt politibudsjettet for neste år, sånn at ein kunne ha tilsett 800 fleire politifolk. Då hadde det kome fleire politifolk både til Sogndal og til resten av landet. Det er der problemet ligg.

På eitt område vel denne regjeringa å detaljstyra politiet. Det handlar om antal nye politikontor. Når det er ekstremt mange kapasitetsbortleggingar i politidistrik-

ta, 3 113 i vest, f.eks., synest ein då at det er fornuftig å overstyra med å laga eit nytt politikontor i Vaksdal, i staden for heller å fokusera på å behandla dei sakene der det er kjend gjerningsperson?

Statsråd Emilie Mehl [11:08:06]: Jeg har ikke med meg noen talepunkter, men jeg husker hvordan Fremskrittspartiet styrte da de satt i regjering. Jeg husker at man gikk inn for en avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform som kuttet over hele linjen, i politiet, i kriminalomsorgen og i domstolene. Jeg husker at man gjennomførte politireformen og ønsket å byråkratisere og sentralisere politiet.

Derfor har Senterpartiet og Arbeiderpartiet gått den andre veien. Vi har f.eks. lagt fram en handlingsplan for trygghet i hverdagen, for å bringe politiet ut i distriktene, ut i bydelene, ut i lokalsamfunnene. Det gjelder i Vaksdal, som representanten tok opp, som f.eks. har en veldig ulykkesbelastet veistrekning, hvor man f.eks. ofte får ras som gjør at man ikke har veiforbindelse til andre områder. Det gjelder i Oslo, hvor vi har fått nabolagspoliti på Grønland og Tøyen fordi det er store utfordringer der. Vi har fått en ny politistasjon på Mortensrud, og vi har fått politistasjoner med politifolk i Vest-Agder – alt for å gjøre hverdagen tryggere for folk i hele Norge.

Presidenten [11:09:11]: Vi går videre til siste hovedspørsmål.

Liv Kari Eskeland (H) [11:09:29]: Ikkje overraskande kan gjerne statsråd Nygård koma fram, for me må bora litt meir i togproblematikken.

Eg hadde gleda av å vera i Dagsnytt 18 med statsråden på måndag. Då var det forseinkingar og kaos på toga som igjen var tema, for kvar dag vaknar pendlarane og lurar på om dei kjem seg på jobb, om dei får henta i barnehage til avtalt tid. Berre i ni av årets arbeidsdagar har Bane NOR levert ein infrastruktur utan problem. Det er klart at dette er fullstendig uholdbart for dei reisande.

Me opplevde i sendinga at statsråden dreiv med ein liten porsjon ansvarsfråskiving. Han påstod at forklaringa på dette kaoset togkundane i dag opplever, er å finna i jernbanereforma, men verken Riksrevisjonen eller andre har så langt me har sett, vist til jernbanereforma som forklaring. Kva dokumentasjon har statsråden på at forseinkingar og innstillingar faktisk skuldast jernbanereforma?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [11:10:40]: Jeg sa ikke det. Jeg sa at Høyre, i motsetning til oss, hadde vært opptatt av å demontere norsk jernbane gjennom oppsplitting i flere selskapsstrukturer. Det var det jeg sa. Jeg sa også at Høyre har brukt for lite penger på vedlike-

hold av norsk jernbane, for så vidt i likhet med andre regjeringer tidligere også. Det burde vært tatt tak i for lenge siden. Det gjør vi nå, og det ser jeg også at Høyre støtter i sitt alternative budsjett. Det er bra. Det er det som skal til. Vi må bruke mer penger på å ta vare på eksisterende jernbaneinfrastruktur. Jeg tror ikke at Høyres tilnærming, med mer konkurranse, oppsplitting og nye grensesnitt i jernbanesektoren, er det som skal til for å få norsk jernbane til å fungere. Det er det ingenting som tyder på.

Liv Kari Eskeland (H) [11:11:19]: Eg har faktisk lytta gjennom sendinga ein gong til berre for å vera sikker, og der vart det faktisk sagt. Statsråden sa heilt rett, slik han òg seier no, at konkurranse ikkje verkar. No er det slik at me har bevis på at det verkar, det er ikkje berre noko Høgre påstår, men det er ikkje bevist at direkteildeling gjev eit betre tilbod til dei reisande til ein lågare pris. TØI-rapporten frå 2010 seier at konkurranse verkar – det har bidrege til lågare kostnader og betre tilbod. Ein fersk studie frå EU-kommisjonen viser òg til at konkurranse verkar – det gjev lågare pris, reduserte kostnader og auka kvalitet.

Spørsmålet er då: Kan statsråden dokumentera sine påstandar om at konkurranse ikkje verkar?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [11:12:10]: Jeg er helt trygg på og mener at vi får mer ut av norsk jernbane ved å integrere og samle, ikke splitte opp Jernbane-Norge i mange enheter og drive med det jeg kaller seriemonopol, for det er det som er realiteten. Det er ikke slik at kundene kan velge ulike jernbaneselskaper. Man har et jernbaneselskap som har en tiårskontrakt, og så går man inn i en ny anbudsprosess.

Vi mener at vi får mer ut av norsk jernbane ved å integrere og samle. Det er mye som tyder på at politikken hvor man splitter opp i ulike selskaper, heller ikke er bra ut fra et beredskapsperspektiv, så det er mange ting å ta tak i her. Jeg er trygg på den jernbanepolitikken vi fører, men den skal selvfølgelig også være innenfor rammen av EØS-avtalen og de forpliktelsene vi har.

Liv Kari Eskeland (H) [11:12:50]: Eg merkar meg at statsråden held fram med å unnskylda seg både med jernbanereform og med at konkurranse ikkje verkar, utan å leggja fram dokumentasjon på det. Betyr det at statsråden berre har eiga synsing og ideologisk tilnærming som sitt grunnlag for å uttala at jernbanereforma og konkurranseutsetjing er skuld i forseinkingar og innstillingar?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [11:13:19]: Vi har gjennomgått jernbanesektoren og fått utarbeidet flere rapporter som påpeker at de nye grensesnittene og nye sel-

skapsstrukturer skaper – skal vi si – manglende synergier, skaper utfordringer og skaper et stort behov for koordinering. Et av de grepene vi har gjort, er å stramme til styringsstrukturen mellom direktoratet og departementet og Bane NOR. I tillegg har vi selvfølgelig slått Spordrift sammen med Bane NOR igjen. Det var ingen grunn til å splitte dem opp i to ulike enheter. Slik har vi skritt for skritt forsøkt å bedre jernbanesektoren i Norge. Jeg er helt trygg på at det vi gjør med å samle kompetanse og få mer ut av ressursene, kommer til å føre til en bedre jernbane for den norske befolkningen.

Presidenten [11:14:06]: Den muntlige spørretimen er nå omme.

Sak nr. 2 [11:14:08]

Ordinær spørretime

Presidenten [11:14:10]: Det foreligger ingen endringer i den oppsatte spørsmålslisten.

Spørsmål 1

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [11:14:24]: «Prosjektet «Fremtidens skole» i Buskerud har vært i drift i mange år. Skoletrøtte elever kommer på rett spor, men nå opplever prosjektet vanskeligheter. Nav-kontoret var i prosjektets tidlige fase tettere koplet til prosjektet gjennom frie utviklingsmidler, men slike frie utviklingsmidler finnes ikke lenger, og Nav-kontorets medvirkning har blitt begrenset.

Vil statsråden ta initiativ til å se på saken og justere regelverket slik at Nav får hjemmel til å delta i prosjektet «Fremtidens skole» og liknende initiativ?»

Statsråd Tonje Brenna [11:14:55]: La meg starte med å skryte av prosjektet «Fremtidens skole» som et fantastisk fint prosjekt, først og fremst for dem som får gleden av å delta på det, men også fordi det viser hvor godt det er mulig å samarbeide hvis man først bestemmer seg for det, til det beste for elevene. Det er viktig å legge til rette for et tilbud til elever som kanskje ikke er helt toppmotivert for å sitte på skolebenken, der opplæring i større grad skjer på arbeidsplassen. «Fremtidens skole» er et godt eksempel på det.

Det er fylkeskommunen som har hovedansvaret for ungdom som gjennomfører videregående opplæring. Det innbefatter også ungdom som har behov for tilrettelegging og tilpassing. Samtidig vil arbeids- og velferdstaten være en viktig samarbeidspartner for ungdom som avbryter opplæringen.

Ungdom utenfor arbeid og utdanning som kontakter et Nav-kontor, har rett til å få vurdert sitt bistandsbehov. Ungdom over 16 år med behov for arbeidsrettet bistand for å komme i arbeid kan få tilbud om ulike former for arbeidsmarkedstiltak. For enkelte tiltak gjelder en høyere aldersgrense. Opplæringstiltak i form av fag- og yrkesopplæring kan gis til arbeidssøkere over 19 år som har mangelfulle kvalifikasjoner og utfordringer med å komme i arbeid.

Samarbeidsprosjektet representanten viser til, har fram til nå vært finansiert av midler fra bl.a. Buskerud fylkeskommune. Majoriteten av deltakerne består av skoleelever under 19 år som ikke er registrert hos arbeids- og velferdsetaten, ifølge informasjon jeg har fått fra Arbeids- og velferdsdirektoratet. Når det er sagt, har regjeringen iverksatt flere initiativ for å bedre opplæringstilbudet til arbeids- og velferdsetatens brukere. I 2023 ble det etablert et forsøk med midler til tilrettelagt fag- og yrkesopplæring som forvaltes av Arbeids- og velferdsdirektoratet. Forsøket skal stimulere til tettere samarbeid mellom arbeids- og velferdsetaten og fylkeskommunen om gjennomføring av fag- og yrkesopplæring som er bedre tilpasset etatens brukere.

I arbeidsmarkedsmeldingen som nylig ble lagt fram for Stortinget, er det også fremmet ytterligere forslag til tiltak. Jeg vil bl.a. igangsette et arbeid med å utvikle bedre lavterskeltilbud for utsatte unge som ikke klarer å gjennomføre ordinært opplæringsløp. Utviklingsarbeidet skal stimulere til utprøving av alternative opplæringstilbud med kvalifisering og opplæring på arbeidsplassen. Det skal gjennomføres i tett samarbeid med utdanningsinstitusjoner eller arbeidsgivere. Jeg vil bruke erfaringen fra forsøk til å videreutvikle tilbudet og til å vurdere om det kan være behov for justeringer i arbeids- og velferdsetatens regelverk.

Jeg kan også informere om at mitt departement og Kunnskapsdepartementet har hatt et møte med Maskinentreprenørenes Forbund og Infra Group for å diskutere hvordan vi bedre kan legge til rette for prekvalifiserende tiltak for unge som står utenfor videregående opplæring. Jeg har avtalt et nytt møte om denne saken i nær framtid.

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [11:17:44]: Jeg takker for svaret. Det er bra at statsråden er på i denne saken. Slik undertegnede har forstått det, er det for årene 2024–2025 et pilotprosjekt hvor man legger til grunn en kostnadsramme på 10 mill. kr, og hvor næringslivet eller Infra Group står for 5 mill. kr. Fylkeskommunen har sagt ja til 2,5 mill. kr, og Nav skulle da stå for de siste 2,5 mill. kr. Det har blitt vanskelig fordi Nav svarer at det må ut på anbud. Det er nok riktig at man ikke har de rette verktøyene, og man ser nå på hvilken mentorord-

ning eller rådgivning knyttet til enkeltpersoner man kan bidra med.

Hvordan ser statsråden at man kan få en verktøykasse eller noen verktøy som kan gjøre at man kan gå inn og være med på slike ordninger, som er en utgift til inntekts ervervelse for staten?

Statsråd Tonje Brenna [11:18:33]: Jeg er enig i beskrivelsen. Jeg tror på den ene siden vi skal holde fast ved hvem det er som har ansvaret for de ulike aldersgruppene. Jeg tror det er bra at det er fylkeskommunen som har ansvaret for dem under 19 år. Samtidig er jeg enig med representanten i at vi må være nysgjerrige på hvordan vi kan bruke den verktøykassen vi har, for å sørge for at færrest mulig havner i en situasjon hvor Nav senere får ansvaret for dem.

Det enkle og litt kompliserte svaret på spørsmålet er derfor at jeg vil ta med erfaringene både fra dialogen jeg har med dette prosjektet og Infra Group, og fra de andre tiltakene vi har på gang knyttet til den samme målgruppen, og se på om det er nødvendig å endre på det regelverket vi har. Jeg mener at dette er et godt eksempel på hvor mye bra vi kan få til når vi samarbeider. Da må vi ikke ha regelverk som gjør det vanskeligere å få til det man har fått til gjennom «Fremtidens skole».

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [11:19:21]: Tiden går fort, og det er kanskje litt kort tid til statsråden skal sende sitt tildelingsbrev og kan gi noen signaler om hvordan det bør være. Umiddelbart tenker i hvert fall undertegnede at når man problematiserer det ned til et anbud, bør man få på plass en ordning som gjør at man fra Navs side har mulighet til å være med, om det nå er en stykkprisfinansiering eller hva det måtte være, for å unngå den typen problematikk, for da blir det jo vanskelig. Jeg takker for svaret og hører at statsråden er på. Jeg håper vi lykkes.

Statsråd Tonje Brenna [11:19:52]: Jeg kan slutte meg til ønsket om at jeg håper vi lykkes.

Spørsmål 2

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [11:20:13]: «I Bergens Tidende 25. november 2024 kan vi lese at Pasient- og brukerombudet slår alarm om pasienters rettssikkerhet etter eksempler på at sykehus snor seg unna fristbrudd ved å tilby time til poliklinikk, selv om pasienten egentlig venter på operasjon.

Er det slik statsråden mener sykehusene skal kutte i fristbrudd og ventelister?»

Statsråd Jan Christian Vestre (A) [11:20:37]: Takk for spørsmålet.

Som jeg allerede har svart stortingsrepresentant Trøen på spørsmål nr. 483 til skriftlig besvarelse, mener jeg fristbruddordningen er en veldig viktig pasientrettighet. Alle pasienter som er vurdert å ha behov for spesialisthelsetjenester, skal være trygge på å motta forsvarlige tjenester innen fastsatt tid.

Fristbruddordningen er viktig av hensyn til pasientene når sykehusene ikke klarer å tilby timer innen den fastsatte tiden. Det er viktig at denne ordningen fungerer godt. Derfor synes jeg det er positivt at pasient- og brukerombudet retter oppmerksomheten mot ordningen.

Helsedirektoratet har også avdekket svakheter ved hvordan denne ordningen fungerer i dag, knyttet til manglende kontroll med kvaliteten på tjenestene som leveres av leverandørene i ordningen, manglende kontroll med kostnader og manglende rapportering. Dette gjør vi nå noe med.

I tilleggskdokument til oppdragsbrev for 2024 fikk de regionale helseforetakene i oppdrag å gjennomgå sine rutiner for å unngå fristbrudd – det er jo det vi helst vil, at det ikke forekommer fristbrudd – og ikke minst etablere gode, enhetlige rutiner som sikrer lik rapportering av fristbrudd til fristbruddportalen ved navn FRIDA. I dette arbeidet er de regionale helseforetakene bedt om å se på dagens praksis, ulikheter i praktiseringen mellom helseregioner, helseforetak og avdelinger, samt hvordan beste praksis bør være for å unngå fristbrudd. I tillegg har Helsedirektoratet fått i oppdrag å vurdere og foreslå løsninger for å få bedre kontroll med kvaliteten og kostnadene i ordningen.

Arbeidet som nå pågår for fullt med Ventetidsløftet, vil bidra til å unngå fristbrudd. Vi ser at ventetidene har økt siden 2017, og spesielt etter koronapandemien. Ventetidene skal ned uten at det går ut over kvaliteten eller pasienter som allerede er i et forløp. Derfor har vi styrket sykehusbudsjettene vesentlig i 2024 og 2025. Slik legger vi til rette for at aktiviteten i sykehusene kan øke. Kapasiteten må opp for å få ventetidene ned.

Aktuelle tiltak i Ventetidsløftet for å få ned ventetidene og fristbrudd på kort sikt er økt bruk av kvelds- og helgeåpen poliklinikk, mer bruk av avtalespesialister, samarbeid på tvers av sykehus og ikke minst kjøp fra private. Det er også andre viktige tiltak, med virkning som vil ta noe lengre tid før det materialiserer seg. Det er god arbeids- og oppgavedeling, KI, teknologiske løsninger og ikke minst å redusere og fjerne tidstyver, slik at fagfolk får tid, rom, tillit og ansvar til å være fagfolk. Da må vi ta bort oppgaver som stjeler tid fagfolkene kunne brukt på å følge opp pasienter.

Dette mener jeg er oppskriften på hvordan vi skal unngå fristbrudd, redusere ventetidene framover og sik-

re at vår felles helsetjeneste også i framtiden skal være innbyggernes og personellets førstevalg.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [11:23:22]: Det er riktig som statsråden er inne på; det er ikke bare ventetidene som har skutt fart under Støre-regjeringen. Også fristbruddene har eksplodert, fra litt over 50 000 i 2021 til over 100 000 i 2024 – 100 000 mennesker får ikke den hjelpen de skal innenfor den medisinske fastsatte forsvarlige fristen.

Eksempelet i Bergens Tidende er en pasient som får time på poliklinikk i stedet for operasjonen hun venter på. Timen handler da om å unngå å registrere dette som et fristbrudd. Derfor får jeg egentlig ikke svar på det konkrete spørsmålet mitt: Er det slik statsråden mener at sykehusene skal kutte i fristbrudd og ventetider?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:24:18]: Det er feil av meg å gå inn i enkeltsaker, men det kan være ulike grunner knyttet til enkelte saker for hvorfor det blir sånn. Det kan være eksempler hvor man får en henvisning fra én helseregion og ønsker å gjennomføre behandlingen i en annen helseregion, og den helseregionen som da skal gjennomføre behandlingen, ønsker å gjøre en selvstendig vurdering av pasienten og innkaller derfor hen til en poliklinisk konsultasjon før eventuelle operasjoner eller andre inngrep. Her kan det være ulike forklaringer.

Jeg har ikke noe behov for å bortforklare at ventetidene er for lange, og at fristbruddene er for mange, men jeg synes også vi må glede oss over at helsepersonell nå legger ned en fantastisk innsats for å snu denne utviklingen. Den siste måneden vi har offisielle tall fra, er oktober. Da var det 17 000 færre som ventet på helsehjelp sammenlignet med oktober i fjor. Vi ser også nå at fristbruddene er på vei ned mange steder i landet. Dette er bra. Nå går det framover, planen virker. La oss gjøre alt vi kan for at det skal fortsette.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [11:25:21]: Nå hører vi statsråden gjøre det han alltid gjør, snakker om systemet, men jeg er altså opptatt av pasientene. Jeg er alvorlig bekymret når pasient- og brukerombudet og evaluering i statsrådets eget system viser at helseforetakene, sykehusene, bare varsler om en tredjedel av fristbruddene. Det betyr at veldig mange pasienter står uten denne rettigheten når fristen har gått ut.

Statsråden vil overføre mer makt til systemet i denne nye ordningen hvor helseforetakene selv, altså de som ikke registrerer to av tre fristbrudd, og som ikke får ned ventetidene, nå skal få mer makt med Arbeiderpartiet i regjering.

Hvordan skal statsråden sørge for at alle fristbrudd rapporteres av helseforetakene, og sikre at pasientene

faktisk får rettigheten til å få hjelp et annet sted dersom sykehuset svikter i å gi hjelp innen den fastsatte fristen?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:26:24]: Jeg synes det er veldig bra at representanten Trøen tar opp dette, men – med all respekt, jeg har veldig stor respekt for representanten – er det litt å slå inn åpne dører. Jeg har ikke sagt at fristbruddordningen fungerer optimalt. Det var derfor jeg i mai, altså for over et halvt år siden, ga en rekke oppdrag – jeg så at den ordningen ikke var god nok. Det er en veldig viktig pasientrettighet vi skal hegne om og få til å virke, og vi kommer til å få den til å virke. Vi tok umiddelbart grep da vi så at vi ikke lå an til å nå de målene vi hadde satt i styringsbrevene. Vi bevilget ekstraordinære milliarder til sykehusene og fikk med alle partene på kort tid.

Nå gjennomføres det hundrevis av tiltak for å få ventetidene ned. Dette handler ikke om å forsvare systemene, vi røsker jo opp i systemene. Vi har sagt at man skal ta i bruk alle de tiltakene som har effekt for å få ventetidene ned, og ta i bruk all den kreativiteten som finnes i sykehusene våre, for det handler om pasientene. Innbyggerne våre skal være trygge på at den beste helseforsikringen vi har i Norge, det skal være velferdsstaten.

Spørsmål 3

Bård Hoksrud (FrP) [11:27:41]: «Ytterligere 90 dager har gått siden mitt forrige spørsmål i denne saken. Pasienter i alle våre nordiske naboland har fått tilgang til Vydura, en ny akuttbehandling av migrene, for lenge siden. I Norge har Direktoratet for medisinske produkter (DMP) jobbet med saken i over to år. DMP vurderer den samme dokumentasjonen som har ført til refusjon i Finland, Danmark og Sverige. På vegne av alle pasienter som har ventet i flere år på denne behandlingen, spør jeg derfor nok en gang:

Hvorfor er denne behandlingen fortsatt ikke tilgjengelig på blåresept også for norske pasienter?»

Statsråd Jan Christian Vestre [11:28:16]: Takk for spørsmålet. Som representanten gjennom mine tidligere svar er kjent med, fikk dette legemiddelet markedsføringstillatelse i Norge våren 2022. Det er bl.a. godkjent til akutt behandling av migrene. Før legemiddelet kan godkjennes for rekvirering på blå resept, skal DMP på vanlig måte gjennomføre en metodevurdering for å vurdere nytte, ressursbruk og alvorlighet for den aktuelle bruken, for å vurdere om legemiddelet oppfyller prioriteringskriteriene som Stortinget har sluttet seg til.

Departementet opphevet den 22. mars 2024 DMPs vedtak om ikke å innvilge refusjon for akutt bruk av dette legemiddelet som følge av at saken ikke ble ansett til-

strekkelig opplyst. DMP ba legemiddelfirmaet om nye opplysninger den 5. april og mottok svar den 4. mai. Etter å ha gjennomgått dokumentasjonen fant DMP at denne ikke var tilstrekkelig for å vurdere om prioriteringskriteriene er oppfylt. Supplerende spørsmål ble derfor sendt legemiddelfirmaet den 24. mai, og nye opplysninger ble oversendt DMP den 14. juni. Etter dette har DMP innhentet vurderinger fra eksterne kliniske eksperter. På bakgrunn av opplysningene som DMP da har, er det gjort en ny vurdering av saken, og de har kommet til at legemiddelet ikke oppfyller prioriteringskriteriene til fastsatt maksimalpris. Leverandøren oppgir å ikke kunne redusere prisen til kostnadseffektivt nivå uten en konfidensiell refusjonspris. Nå gjennomfører Sykehusinnkjøp derfor på oppdrag fra DMP en prisforhandling med leverandøren.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Bård Hoksrud (FrP) [11:29:50]: Det er ganske spesielt. Forrige taler, i forrige spørsmål, var opptatt av ventetider. Dette handler også om ventetider; det handler om saksbehandlingstider og lange saksbehandlingstider. Jeg må spørre statsråden: Mener statsråden at Finland, Danmark og Sverige gjør dårligere vurderinger, siden de har effektiv saksbehandling og sørger for at pasientene i de landene får medisinen mye raskere enn det vi klarer i Norge? Og hvorfor mener statsråden at det er greit at pasienter skal stå og vente og vente i Norge, mens de andre landene, som gjør akkurat de samme vurderingene, velger at deres pasienter skal få dette raskere enn pasientene i Norge gjør?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:30:34]: Det er ikke grunnlag for å si at innbyggere i andre nordiske land generelt har verken bedre eller dårligere tilgang til avansert medikamentell behandling enn det vi har i Norge. Det er også litt vanskelig å sammenligne enkeltmedikamenter, for det kan jo være medikamenter som vi har gjort tilgjengelige for alle våre innbyggere, som ikke er det i andre land, og vice versa. Det vil vi alltid finne eksempler på.

Vi må følge de spillereglene vi har blitt enige om, og det er at våre faglige myndigheter skal vurdere nytte, ressursbruk og alvorlighet, rett og slett fordi vi må sikre at vi tar i bruk den mest effektive behandlingen, og at vi bruker helsebudsjettene på en best mulig måte, som gir mest mulig nytte for flest mulig mennesker og for samfunnet. Det er den prosessen som nå pågår, også når det forhandles om pris, og så får vi ser hva som blir utfallet av det. Hvis det var sånn at vi hoppet på alle nye medikamenter med en gang leverandøren kom med dem, kunne leverandørene sette akkurat hvilken pris de ville, og

da hadde vi brukt opp sykehusbudsjettene før vi rakk å si «sykehusbudsjett».

Bård Hoksrud (FrP) [11:31:36]: Det er ganske forstemmende. Her er det åpenbart at vi har lengre tidsbruk enn nabolandene har, og det tar nesten dobbelt så lang tid å behandle og godkjenne medisiner i Norge som det gjør i Danmark.

Statsråden viser hele tiden til prioriteringsmeldingen. Ja, den skulle vært lagt fram i år, men den kommer kanskje til neste år, før valget – statsråden har vel sagt at den kommer til neste år. Det er åpenbart at vi har en statsråd som flyr rundt og prater om at han skal få ned ventetidene, få tilgjengeliggjort medisiner og utfordre legemiddelindustrien, men hvorfor mener han det er så viktig å bruke så lang tid? Han sier at man må få ned tidsbruken, men realiteten er at han synes det er greit at vi har så lang tidsbruk. Hvorfor er det nødvendig for å gjøre gode vurderinger, som nabolandene våre, slik at norske pasienter skal få de samme mulighetene som danske, svenske og finske pasienter, som har hatt denne muligheten i lang tid?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:32:34]: Dette legemiddelet ble godkjent markedsført i Norge allerede for over to år siden. Spørsmålet nå er om det skal inn i refusjonsordningen blå resept. Da må vi følge spillereglene, ellers er det internasjonal legemiddelindustri som fastsetter prisene, og det er skattebetalernes penger vi forvalter. Det ansvaret vet representanten at vi har.

Jeg er enig i at vi må kunne gjøre ting raskere. Derfor inviterte jeg både legemiddelindustrien, DMP og Beslutningsforum til møte i sommer. Vi ble enige om en fempunktsplan for tiltak vi skal gjøre. Industrien skal speede opp sin prosess med å levere ordentlig dokumentasjon, vi skal se på om vi kan hente dokumentasjon og vurderinger som er gjort i andre nordiske land, for å jobbe raskere. DMP og andre vil også øke sin saksbehandlingskapasitet for å kunne vurdere dette fortere. Vi lager en unntaksordning i Beslutningsforum som gjør at pasienter som har fått nei på gruppenivå, likevel kan bli vurdert på individuelt nivå – det er et stort gjennomslag bl.a. for Kreftforeningen. Og nå går ventetiden i DMP ned fordi denne politikken virker.

Spørsmål 4

Bård Hoksrud (FrP) [11:33:41]: «Det er et halvt år siden sist jeg stilte statsråden spørsmål om ventetidene på høreapparat, og det er få tegn til bedring. Et eksempel er Tor, som ble innvilget høreapparat 26. november i år, og fikk beskjed fra Haukeland Universitetssykehus om at han kan forvente å få apparatet først en gang i lø-

pet av neste høst. Hadde Tor betalt for å benytte seg av private Bergen Hørselssenter & ØNH, kunne han fått høreapparatet ti måneder tidligere.

Hva er det de private får til på høreapparatfronten som det offentlige åpenbart ikke klarer?»

Statsråd Jan Christian Vestre [11:34:15]: Takk for spørsmålet. Jeg er helt enig med representanten Hoksrud i at det mange steder er for lang ventetid på høreapparat. Nedsatt hørsel rammer mange, særlig eldre personer. Det kan også være en psykisk belastning, og vi vet det kan føre til redusert deltakelse i sosiale aktiviteter og til isolasjon.

I ventetidsløftet er målet i første omgang å få ned ventetidene i løpet av neste år, ned til det nivået vi hadde før pandemien. Derfor er tiltak for å få ned ventetidene på hørselsutredning iverksatt i mange deler av landet. La meg få gi noen eksempler på konkrete handlinger som skaper konkrete resultater for innbyggerne våre.

I Helse vest har en gjennom samarbeid med spesialister i øre-nese-hals-sykdommer overført cirka 300 pasienter med lang ventetid i sykehus til avtalepraksiser, og de får nå behandling i november og desember. Det er positivt for disse pasientene.

Det er lange ventetider også i Helse nord. Der har Helse nord økt kjøpene hos Aleris i Tromsø med 50 pst., og det er inngått en ny anskaffelse med Aleris, som gir 558 ekstra pasientavtaler innen øre-nese-hals i 2024 og 2025. Det er gjort avtaler med spesialister innen øre-nese-hals om økt innsats utover ordinær drift, og dette tiltaket varer til 30. april 2025. Det er også leid inn en øre-nese-hals-lege som nå praktiserer i Alta, og denne hjemmelen i Alta blir fast fra januar 2025. Det kommer også en ny hjemmel innen øre-nese-hals i Tromsø fra 2025.

Dette er bare noen få eksempler – fordi taletiden ikke strekker til – på hvordan ventetidsløftet allerede har gitt muligheter til å øke kapasitet og redusere ventetid, bl.a. når det gjelder høreapparattilpasning i hørselsentraler i sykehus og hos private avtalespesialister.

Så er det satt ned en arbeidsgruppe som nå raskt vurderer hvordan vi kan få mer hensiktsmessige pasientforløp, bl.a. innenfor øre-nese-hals-sykdommer. Vi vet at audiografer er en helt sentral yrkesgruppe i høreapparattilpasning. Det er dessverre mangel på audiografer mange steder, også i de store byene, og denne arbeidsgruppen, eller «task force-en», i ventetidsløftet vurderer nå en endret arbeidsdeling mellom yrkesgruppene bl.a. for å redusere de administrative oppgavene til audiografene og øke audiografenes mulighet til å gjøre mer høreapparattilpasning – la fagfolk få være fagfolk og på den måten øke kapasiteten.

Representanten viser til et eksempel på ventetider ved Haukeland, og til at et privat hørselssenter kan gi høreapparat raskere enn sykehuset. Helse vest har rekrutteringsvansker for audiografer rett og slett fordi vi mangler fagfolk. Det er situasjonen både i det offentlige og i det private, og da må vi gjøre alt vi kan for å ta i bruk de ressursene vi kan, og jobbe på mer effektive måter, slik at flest mulig får god hjelp. Her er det viktig at vi bygger opp under en sterk offentlig helsetjeneste, og at vi tar i bruk tiltak som faktisk har effekt, gjerne i samarbeid med private så lenge det er våre felles sykehus som har hånden på rattet. Det er det vi gjør i ventetidsløftet, og det tror jeg vil ha effekt de neste månedene.

Bård Hoksrud (FrP) [11:37:17]: Det er festlig å høre på statsråden. Han prater og prater og prater, men realiteten er altså det stikk motsatte. De nye tallene viser at ventetiden for å få høreapparat går opp, ikke ned. I Tromsø, som er et av de stedene hvor man har aller lengst ventetid, er den gått opp fra 78 uker til 84 uker for høreapparat. Det hjelper ikke om statsråden står her og preker og prater, når realiteten ute hos pasientene er en annen. Hvor er statsrådens vilje til å gi klar beskjed? Vi skal bruke de private når det er ledig kapasitet der, sørge for at folk får høreapparat raskere og får behandling raskere, fordi kapasiteten er der. Det er det som er utfordringen og det som jeg utfordrer statsråden på. Denne Tor, som bor i Bergen, må altså vente ti måneder lenger fordi statsråden ikke vil bruke det private, som kunne sørget for at han hadde fått høreapparat ti måneder tidligere. Det er viktig for pasientene. Hvorfor sitter statsråden og holder på, og hvorfor er han ikke opptatt av å faktisk prøve å gjøre noe?

Statsråd Jan Christian Vestre [11:38:22]: Representanten pleier å høre hva jeg sier, men det gjør kanskje ikke representanten i dag. Nå har jeg nettopp redegjort for konkrete eksempler på endringer som er gjort, med økt kjøp av privat kapasitet, både fra private sykehus og fra private avtalespesialister. Vi snakker altså om mange hundre pasienter som nå får raskere helsehjelp fordi vi nyttiggjør oss den kapasiteten som finnes.

Det er ingen kvikkløst-løsning på dette, for når vi mangler audiografkapasitet, er det jo det samme om de audiografene jobber i det offentlige eller i det private – de kan behandle x antall pasienter om dagen. Derfor må vi gjøre noe med selve grunnproblemet. Vi må få flere til å velge utdanningen, vi må ha bedre utdanningskapasitet, vi må la audiografene få muligheten til å bruke tiden sin på fag, og vi må ta bort oppgaver som ikke er nødvendige for dem, sånn at vi kan få flere gjennom. Nå får vi flere gjennom, og ventetidene kommer til å gå ned, det er jeg helt sikker på.

Bård Hoksrud (FrP) [11:39:27]: Det er det samme om de jobber i det private eller det offentlige, men hvis det er ledig kapasitet i det private, så har man ikke noe å gjøre til enkelte tider. Da hadde det vært bra å utnytte den kapasiteten og fått behandlet flere. Det er jo det jeg utfordrer statsråden på. Han må gjerne prate om at han kjøper private tjenester, men jeg ser altså at det er mange private som mister kontrakter.

I sitt svarbrev til meg for et halvt år siden svarte statsråden at Helsedirektoratet hadde fått et oppdrag. Hva er status på det nå? For så langt tyder det som sagt på at det ikke går i den retningen vi ønsker. Ventetidene fortsetter som sagt å gå opp, og private kan levere kjøpere. Så hvorfor bruker en ikke dem? Alle vet at om man skal ha høreapparat, så handler det om å få det så fort som mulig, det er det beste for dem som skal begynne å bruke det. Da kan man ikke vente i nesten to år fra man starter. Tor startet i januar i år, og til neste høst får han kanskje et høreapparat. Slikt er det mange eksempler på.

Statsråd Jan Christian Vestre [11:40:26]: Jeg tror representanten må sette seg litt mer inn i hvordan det faktisk fungerer ute i Norge. Når det f.eks. i Helse Bergen-området mangler 6–7 audiografer, så er det det vi må gjøre noe med. Det er mangel på fagfolk. Det er jo ikke sånn at det går fagfolk rundt og vandrer i private sykehus, eller at det er private avtalespesialister som ikke har noe å drive med. De går på jobb, alle sammen, hver eneste dag, og kapasiteten brukes fullt ut. Så poenget er at vi må få mer kapasitet. Vi må få flere fagfolk inn, vi må lette arbeidshverdagen deres slik at de kan få bruke tid på å behandle pasientene, vi må se på om vi kan få til en bedre oppgavedeling som gjør at de får tatt unna flere pasienter – og ja, en kan også bruke den kapasiteten som samlet sett finnes. Men det er altså ikke slik at vi får flere fagfolk om flere jobber i det private enn i det offentlige. Det vil være like mange audiografer om de jobber i offentlig eller privat sektor. Derfor må vi gjøre noe med grunnproblemet, og det er vi nå godt i gang med.

Spørsmål 5

Tobias Drevland Lund (R) [11:41:40]: «Gratis ferge er en god satsing fra regjeringa, som også Rødt støtter. Likevel er det flere fylkeskommuner som varsler dramatiske kutt i rutetilbudet på fergene og hurtigbåtene sine og peker på at de har merkostnader knyttet til ordningen med gratis ferge.

Mener statsråden at regjeringa fullfinansierer og kompenserer fylkeskommunene for ordningen med gratis ferge?»

Statsråd Jon-Ivar Nygård [11:42:11]: Ferjesatsingen er viktig for regjeringen. Ordningen med gratis ferje og reduserte takster har etter vår vurdering vært et vellykket grep som har gitt reduserte reisekostnader for både privatpersoner og næringstransport i store deler av landet. Regjeringen har med ordningen lagt til rette for reduserte takster og gratis ferje til øyer og andre samfunn uten veiforbindelse til fastlandet, og gratis ferje på samband med under 100 000 passasjerer årlig.

Fylkeskommunene har i perioden 2021–2024 blitt kompensert for gratis ferje og reduserte takster gjennom økte overføringer til rammetilskuddet. Den samlede kompensasjonen har tatt utgangspunkt i de billettinntektene som vi hadde på samtlige fylkesveisamband i 2019, siden dette ved innføringstidspunktet var det siste normalåret før koronautbruddet.

Fordelingen av kompensasjonen mellom fylkeskommunene skjer gjennom kostnadsnøkler for fylkesveiferjer i rammetilskuddet til fylkeskommunene. I 2024 utgjør den samlede kompensasjonen til fylkeskommunene 1,046 mrd. kr. Tilsvarende beløp i 2025 er 1,089 mrd. kr.

Kompensasjonen for gratis ferje og reduserte takster henger nøye sammen. Det er fordi fylkeskommunene først har blitt kompensert for å kunne redusere takster i alle samband. Med utgangspunkt i dette har fylkeskommunene i tillegg blitt gitt en egen kompensasjon for ordningen med gratis ferje.

Midler til takstreduksjon ble i 2022 og 2023 fordelt etter de estimerte inntektene brukt til å beregne ferjekriteriet i rammetilskuddet til fylkeskommunene, mens midlene til gratis ferje disse årene ble gitt med en særskilt fordeling innen rammetilskuddet. Fra og med 2024 er kompensasjonen for gratis ferje innlemmet i ferjekriteriet, og inntektsmodellen i ferjekriteriet ble justert for å ta hensyn til det samlede inntektsbortfallet. Modellen fungerer sånn at de fylkeskommunene som har hatt den største reduksjonen i billettinntekter, også skal ha den største delen av kompensasjonen.

Fylkeskommunene har, og skal ha, et lokalt handlingsrom til å gjøre egne prioriteringer av oppgaver de har ansvar for. Det gjelder både driften av ferjesambandene på fylkesveinettet og rutetilbudet i kollektivtransporten.

Nye oppgaver til fylkeskommunene blir kompensert basert på beregninger utført på innføringstidspunktet. Den samlede kompensasjonen skal legge til rette for at ordningene kan innføres, men det vil være avvik mellom kompensasjonen den enkelte fylkeskommune mottar, og de faktiske utgiftene den enkelte fylkeskommune har til gratis ferje og reduserte takster.

Regjeringen valgte denne modellen for å sikre best mulig likebehandling mellom fylkeskommunene etter prinsippene i inntektsmodellen.

Tobias Drevland Lund (R) [11:45:08]: Ett av eksemplene på at gratis ferje gir merkostnader som ikke nødvendigvis blir fullt ut kompensert, er fra min egen hjemkommune Kragerø. Tidligere i høst la fylkeskommunen fram et kuttforslag på 8,5 mill. kr i ferjedriften. Det innebar dramatiske kutt, men heldigvis ble dette reddet av fylkespolitikerne på grunn av hardt press fra folkene i skjærgården. Denne visa er likevel ikke over: Telemark fylkeskommune skal kutte over 50 mill. kr, og nå er ett av de nye forslagene fra fylkeskommunen at ved islegging utgår reserveløsningen med isruter utført av bilferje. Det kan midlertidig benyttes digitale løsningsalternativer i undervisning, eller kommunen kan velge å innlosjere elevene. Med andre ord: Elever i skjærgården skal ikke få fysisk undervisning på vinterstid.

Jeg skjønner at statsråden ikke er fylkespolitiker, men statsråden er tross alt statsråd, og jeg lurer på hva statsråden tenker om dette – hvis dette bl.a. er resultatet av ordningen med gratis ferje.

Statsråd Jon-Ivar Nygård [11:46:12]: Den enkelte fylkeskommune og politikere der må fullt ut ta ansvaret for de prioriteringene man gjør. Så vet vi at det er stramt i kommunesektoren for tiden, og derfor ble det fra regjeringens side foreslått en tilleggsproposisjon. Det er foreslått å gi en ekstraordinær styrking av fylkeskommunenes inntekter i år og også neste år. Dette er penger som fylkeskommunene kan bruke fritt, og som bidrar til å avhjelpe i den situasjonen fylkeskommunene står i. Det gjør ikke at de kommer unna tøffe prioriteringer – sånn er det ofte å være folkevalgt, at man må gjøre det. Jeg vil likevel ikke gå inn og si noe om konsekvenser og gjøre noen vurderinger av det. Jeg forholder meg til at fylkeskommunene har den oppgaven, tar det ansvaret og vil gjøre de prioriteringene. Man har også i noen grad frihet til å gjøre justeringer for ikke å få rare utslag av dette ferjetilbudet, og det er det selvfølgelig opp til fylkeskommunene å gjøre.

Tobias Drevland Lund (R) [11:47:13]: Jeg kunne ha snakket om at vi i Rødts alternative statsbudsjett vil gi fylkeskommunene 1 mrd. kr mer, og 800 mill. kr mer bl.a. til kollektivtransport som ferje. La meg likevel gå videre på poenget, som er at om vi skal ha levende øysamfunn og et land der folk skal bo langs hele kysten, er vi helt avhengig av at både ferja og hurtigbåten går.

Det bringer meg over til mitt siste spørsmål: NRK Nordland kunne i november fortelle om en 16-åring, Viktoria, som trenger hurtigbåt for å komme seg hjem til Steigen i helgene, fra Bodø der hun går på skole.

I Nordland vil fylkesrådet kutte 30 mill. kr i hurtigbåttilbudet, og de skylder bl.a. på at staten ikke kompenserer fylkeskommunen skikkelig. Mitt spørsmål til statsråden er: Vil statsråden gjøre en ny gjennomgang på nyåret, når alle budsjettene til fylkeskommunene er vedtatt, for å se på hvorvidt man skal styrke ordningen med gratis ferje ytterligere, med mer penger?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [11:48:09]: Bare for å presisere ytterligere det jeg sa i mitt første innlegg: Når vi innfører denne ordningen, gjøres det på et tidspunkt, og så tilføres det penger med utgangspunkt i det. Det har også vært noen indeksjusteringer av det etterpå.

Vi vet også at mange faktorer – som hvordan fylkeskommunene prioriterer ferjetilbudet sitt, frekvensen de måtte velge å ha på ferjetilbudet sitt, og kostnadsvekst – vil kunne påvirke hvordan fylkeskommunene håndterer dette. Da vil det ikke være riktig av meg å gå inn og ta på meg en hatt og være en slags dommer eller mene noe om den enkelte fylkeskommunes prioriteringer. Den myndigheten ligger der, og jeg har tillit til at de gjør gode vurderinger.

Det vil også være sånn at regjeringen vil vurdere behovet for penger til sektoren i forbindelse med de årlige budsjettproposisjonene, sånn som vi alltid ellers gjør.

Spørsmål 6

Geir Jørgensen (R) [11:49:11]: «På Nordlandsbanen er alle nattog innstilt, og dagtogene stanser i Mo i Rana. Situasjonen er uholdbar for togreisende i nord. Det er ikke lokomotiver tilgjengelig for å opprettholde togtilbudet på Nordlandsbanen, er Jernbanedirektoratets forklaring. Lokomotivene på Nordlandsbanen er over 40 år gamle, med store vedlikeholdsbehov. Dette er kjent for Samferdselsdepartementet, og SJ, som har anbudet på strekningen, har flere ganger bedt om materiell fra Norske tog, uten å bli hørt.

Hva gjør statsråden med denne situasjonen?»

Statsråd Jon-Ivar Nygård [11:49:51]: Den tragiske ulykken på Nordlandsbanen gjør at vi på kort sikt må forholde oss til et redusert togtilbud i nord.

Lokomotivene og vognene som benyttes i fjerntog i Norge, har passert den tekniske levetiden. Gamle lokomotiv og vogner gjør at vi får flere feil, det er økt behov for vedlikehold, og det påvirker dessverre også togtilbudet til de reisende.

Løsningen på det problemet er nye fjerntog, som ble bestilt for nesten to år siden, men som det dessverre tar tid å få produsert og levert. De nye fjerntogene vil kunne gi en helt annen reiseopplevelse på Nordlandsbanen.

Komforten blir bedre, det blir flere seter, og togene ventes å forårsake langt færre forsinkelser og innstillinger.

Dessverre kan ikke togene settes i trafikk på Nordlandsbanen på enda noen år. Derfor må vi se på alternative løsninger i påvente av at de nye fjerntogene skal komme.

Nordlandsbanen er ikke elektrifisert. Det gjør at muligheten til å omdisponere tog fra andre deler av landet er noe begrenset. Fram til nye tog kan settes i trafikk på strekningen, er det derfor prioritert nummer én for oss å støtte SJ Norge, Norske tog og Jernbanedirektoratet i arbeidet med å finne midlertidige lokomotiver til bruk på Nordlandsbanen.

På kort sikt vil innleie av lokomotiv kunne sikre et så godt togtilbud som mulig, gitt situasjonen vi nå står i.

SJ, Norske tog og Jernbanedirektoratet jobber nå med å undersøke om og eventuelt hvor raskt en midlertidig løsning med innleide lokomotiv kan være på plass. Innleid materiell vil antakelig være den beste løsningen fram til den langsiktige løsningen i form av nye, tipp topp moderne tog er på plass.

Jeg vil forsikre Stortinget om at jernbanesektoren selvfølgelig jobber så raskt som mulig for å finne gode løsninger for de reisende på Nordlandsbanen.

Geir Jørgensen (R) [11:51:52]: Dette er, som jeg innledningsvis var inne på, ingen ny situasjon. Når de lokomotivene har kjørt og kjørt og kjørt – utover sin tekniske levetid – sier det jo litt om prioriteringene. Og vi er i en tid hvor vi rigger samfunnet for å være robust og ikke så sårbart, både i lys av totalberedskapskommisjonen og mange andre utredninger og rapporter vi har fått om tilstanden. Som nordlending er det ikke vanskelig å se at dette rammer vår landsdel, hvor vi ikke har andre togtilbud enn akkurat Nordlandsbanen.

Da blir spørsmålet til statsråden: Hva er statsrådets vurdering? Hvordan har vi klart å stille oss i den situasjonen vi ser nå?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [11:52:51]: Det blir dessverre litt spekulering, og det tror jeg ikke jeg skal innlate meg på, men jeg konstaterer at vi nå har kjøpt nye tog. Det må jo være begrunnet i det som både representanten og jeg erkjenner, at de togene som er der, er gamle og nedslitte.

Man har vært vitende om at man må holde ved like disse togene i en fase til. Dessverre har vi opplevd denne tragiske ulykken, som gjør at vi sitter igjen med færre lok enn man opprinnelig hadde. Da blir tilbudet veldig sårbart, for det var lite materiell å flekse på, og det er gammelt materiell som dessverre også ofte må ut av «produksjon», for å bruke det begrepet, for å vedlikeholdes.

Da må vi gjøre så godt vi kan nå, og forsøke å få tak i nye lok – ikke nye, men lok som kan brukes. Det er det

arbeidet vi kommer til å støtte både direktoratet, Norske tog og SJ i å få til.

Geir Jørgensen (R) [11:53:50]: Jeg takker for svaret, og så gleder vi oss alle sammen til å få kjøre med nye tog på Nordlandsbanen når den tid kommer, men det hjelper jo ikke alle dem som skal hjem til jul, og som ikke kan bruke toget på Nordlandsbanen. Vi vet jo at strekningen på E6 over Saltfjellet er en værutsatt høyfjellsstrekning. Den er hvert år på norgestoppen over de fjellovergangene som har flest stengninger. Nå vet vi at veldig mange skal ut og reise før jul, og vi vet at toget ikke går. Vil statsråden vurdere å sette inn ekstra beredskap for å styrke E6 over Saltfjellet for om mulig å klare å holde den mer åpen enn det som har vært vanlig?

Statsråd Jon-Ivar Nygård [11:54:38]: Jeg må ha tillit til at Statens vegvesen hele tiden vurderer hva slags behov det er knyttet til avvikling av trafikken. Det tror jeg de er nokså gode på. De har selvfølgelig erfaring med fjelloverganger, og de har erfaring med det krevende veistrekket der, så jeg tror vi skal få det til. Men det er klart at det blir et svakere kommunikasjonsstilbud akkurat i denne landsdelen så lenge vi ikke har fått på plass disse lokene. Det er selvfølgelig ikke optimalt, men det er ingen muligheter for å hente ut noe lok som hylleware. De står som kjent ikke ledig til å settes i drift. Derfor må de skaffes til veie. De må være driftssikre og være mulig å bruke i Norge. Så det er et stykke arbeid som må gjøres. Dette skyldes dessverre den togulykken som vi hadde, som tragisk nok fikk et tragisk utfall, og det får vi ikke gjort noe annet med nå enn å gjøre så godt vi kan for å reetablere tilbudet så raskt som mulig.

Spørsmål 7

Helge André Njåstad (FrP) [11:55:56]: Mitt spørsmål er som følger: «Framstegspartiet foreslår i sitt alternative statsbudsjett å nytte opsjonen som finst på innkjøp av tre politihelikopter. Då kan me styrke beredskapen med eitt lokalisert i Bergen, eitt i Trondheim og eitt i nord.

Er statsråden einig at det er viktig å utløyse opsjonen og sikre politiet tre nye helikopter?»

Statsråd Emilie Mehl [11:56:23]: Regjeringen vil at vi skal øke helikopterberedskapen som politiet har, og derfor ser vi nå på hvordan vi kan gjøre den tilgjengelig i flere deler av landet. Vi kom videre i dette arbeidet allerede høsten 2022, da vi sendte et oppdrag til Politidirektoratet om å utarbeide en konseptvalgutredning, hvor helikopter, men også andre typer luftkapasiteter, var en del av det. Vi kommer til å vurdere opsjonen og

utløsning av den på tre helikoptre, som da gjelder fram til høsten 2027, i forlengelsen av denne konseptvalgutredningen. Vi fikk KVV-en i desember 2023, og det er utredet fem forskjellige konseptuelle valg. I henhold til statens prosjektmodell skal nullalternativet og minst to andre konseptuelt ulike alternativer vurderes gjennom en samfunnsøkonomisk analyse. Etter det fikk vi ferdig ekstern kvalitetssikring av konseptvalgutredningen sommeren 2024, og vi jobber nå med å behandle de anbefalingene som er gitt i utredningen og kvalitetssikringen.

Senterpartiet og regjeringen mener det er utrolig viktig at det er et styrket politi og trygghet i hele landet, og vi vet at politihelikoptre kan være nyttige for flere enn dem som nås i dag. For eksempel har vi hatt periodevis politihelikopterberedskap i Finnmark, bl.a. knyttet til å ha en styrket kontroll på grensen mot Russland. Jeg vil også si at når Fremskrittspartiet vurderer ett nytt helikopter i nord, så er det bra, men nord er stort, så jeg vil også vurdere om det er behov for flere.

Helge André Njåstad (FrP) [11:58:19]: Eg registrerer at ein fortset den trenden ein hadde i førre runde, med å utfordra Framstegspartiet og snakka meir om Framstegspartiet enn om eigen politikk. Framstegspartiet ønskjer sjølv sagt å ha fleire helikopter og nærvær overalt, men det er tre helikopter som ligg i den opsjonen, og som det er litt viktig at me avklarar relativt raskt. Eg synest jo ikkje det er særleg raskt, og eg hadde forventa at ein skulle koma tilbake i statsbudsjettet og sagt at ein utløysar opsjonen, slik at dei som jobbar med dette ute i politidistrikta, ser at regjeringa faktisk vil kjøpa desse helikoptera. Eg oppfatta igjen, mellom linjene, at ein er innstilt på å utløysa opsjonen, så mitt spørsmål er då: Kva tid vil regjeringa koma til Stortinget og avklara det, sånn at ein kan gå i gang med bestilling, og at ein kan førebu seg på at ein får tre helikopter til? Det må gjerne bli endå fleire, men ein må i alle fall bruka opsjonen som ein har, slik at ein kan gjera innkjøpet på ein rimeleg måte samanlikna med alternativet.

Statsråd Emilie Mehl [11:59:18]: Uansett hva slags løsning som velges, er jo det å eventuelt anskaffe nye politihelikoptre veldig dyrt. Det koster hundrevis av millioner kroner. Derfor må vi vurdere det på en ordentlig måte, og vi har holdt på med det, som jeg sa, siden 2022. Og vi har bedt Politidirektoratet om å gjøre en konseptvalgutredning, nettopp for å se hvordan vi kan styrke luftberedskapen for politiet. Nå har vi kommet veldig langt i det. Vi er ferdig med ekstern kvalitetssikring og kommer til å ta stilling til dette forhåpentligvis i løpet av ikke altfor lang tid.

Så sa jeg bare det om Fremskrittspartiets politikk som ligger i spørsmålet jeg har fått, hvor man sier at man

vil ha ett politihelikopter i Bergen, ett i Trondheim og ett i nord. Jeg er i utgangspunktet positiv til å styrke helikopterberedskapen i hele landet. Så må vi også huske på at Nord-Norge er veldig stort, og derfor kan det være viktig å se på hvordan vi kan sørge for at hele Nord-Norge blir dekket, enten av helikopter eller av andre former for luftkapasitet.

Helge André Njåstad (FrP) [12:00:22]: Eg takkar sjølv sagt for at ein er positiv til å sikra ei betre geografisk spreining. Det er viktig. I eit tidlegare ordsifte snakka me om beredskapen i vest. Då sa statsråden at det ofte går ras, og at ein då treng politistasjon. Det er jo òg eit argument for at ein treng helikopter i vest, for viss det går ras eller det skjer naturlege hendingar som gjer at ein må transportera personell, vil det vera viktig å ha ein beredskap i vest. I dag blir helikopterkapasiteten brukt veldig lite i vest. Ein har i dag tre helikopter i aust, der det ikkje er så mykje vêrfenomen. Er statsråden like engasjert i å sikra beredskapen i vest som ho er når det gjeld nord, sidan det vart trekt fram to gonger? Vestlandet er òg stort, Vestlandet er langt, og Vestlandet treng at ein har ein betre beredskap til å kunna transportera personell. Det såg eg ikkje minst då eg var i Sogndal og trefte alle betjentane der som følte på at dei var aleine, og at dei var avskorne av ein fjord frå nærmaste patrulje.

Statsråd Emilie Mehl [12:01:26]: Noe av det jeg har fått mest kritikk for gjennom min tid som justisminister, er kanskje å være for engasjert i hele Norge og å prioritere andre deler av Norge enn Oslo, så jeg er – åpenbart – engasjert i vest, også når det gjelder beredskap for helikoptre, eller for luftkapasitet. Jeg er også veldig glad for at SAR Queen-utrullingene, altså nye redningshelikoptre, har vært vellykket, og at det også har styrket beredskapen i hele Norge, langs kysten, og også i vest og i Nord-Norge. Det er klart at det er viktig for meg. Jeg vet at med den kapasiteten vi har i dag, har vi mye mer beredskap enn vi hadde før de nye politihelikoptrene kom, men det er også en prioritering. Hvis man skal flytte politihelikoptre periodevis eller permanent til andre deler av landet, så kan jo beredskapen her bli svekket. Derfor mener jeg det er viktig at vi ser på hvordan vi kan styrke beredskapen også i resten av landet, inkludert rundt Bergen.

Spørsmål 8

Tobias Drevland Lund (R) [12:02:36]: «Vårt Land skriver 3. desember om den etiopiske grisebonden på Røros som på utlendingsinternatet på Trandum har blitt intervjuet av etiopiske tjenestemenn. Justis- og be-

redskapsdepartementet har som kjent åpnet for en praksis der delegasjoner fra fremmede stater får avhøre mennesker på internatet, og Norge har siden februar prøvd å få deportert en større gruppe etiopiere med endelig asylavslag. Tilsynsrådet for tvangsreturer og utlendingsinternatet anser praksisen som problematisk og ulovlig.

Hva tenker statsråden om det?»

Statsråd Emilie Mehl [12:03:18]: Jeg takker for spørsmålet. Jeg har også redegjort for saken spørsmålet gjelder, i mitt innspill sendt Stortinget i slutten av november til et representantforslag om å stanse tvangsreturer av asylsøkere inntil påstått ulovlig intervju praksis er endret, Dokument 8:22 S for 2024–2025. Jeg ser fram til behandlingen av det representantforslaget i februar 2025.

Det er et mål for regjeringen at alle som ikke har lovlig opphold, skal returnere til hjemlandet eller til et annet land hvor de har lovlig opphold. For å nå det målet har vi satt en returstrategi for 2023–2029, der samarbeid med opprinnelsesland er ett av fem innsatsområder. Framstilling for hjemlandets myndigheter skjer først etter at det foreligger et endelig avslag på søknad om asyl, og utlendingen som framstilles for hjemlandets myndigheter, oppholder seg ulovlig i Norge og verken har overholdt fastsatt utreiseplikt eller plikten til å skaffe seg reisedokument. Dette er plikter som følger av henholdsvis utlendingsloven § 90 sjette ledd og syvende ledd tredje punktum.

Det er utrolig viktig at vi lykkes med returarbeidet for at asylpraksisen skal ha tillit. For Senterpartiet og regjeringen er det viktig at folk vet at de som er i Norge, har lov til å være her, og at de som ikke har lov til å være her, sendes hjem. Returarbeid er krevende. Det er mange utlendinger som ikke samarbeider om retur og heller ikke legger fram reisedokument. Det er bakgrunnen for en bestemmelse i utlendingsforskriften om at utlendingen som ledd i identitetsavklaring pålegges å medvirke til at reisedokument innhentes, herunder ved å la seg framstille for aktuelle lands utenriksstasjon og gi de opplysninger som er nødvendige for å få utstedt reisedokument.

For at politiet skal kunne gjennomføre retur av dem som ikke samarbeider, må det også innhentes aksept fra hjemlandets myndigheter om tilbaketakelse av utlendingen. Selv om politiet oversender identitetsopplysninger om vedkommende, kan myndigheten i det aktuelle landet ha behov for å innhente flere opplysninger før det tas stilling til om de kan utstede reisedokument og ta vedkommende tilbake. I den forbindelse hender det at landet ønsker å gjennomføre samtaler med utlendingen for å få avklart om vedkommende faktisk er borger av landet.

Så opplyser også Politiets utlendingsenhet, PU, at stadig flere land er positive til å gjennomføre samtalen i form av et delegasjonsbesøk. Det er en praksis PU vurderer til å være innenfor regelverket. Det er Tilsynsrådet for tvangsreturer og utlendingsinternatet ikke enig i, og derfor har Tilsynsrådet bedt Politidirektoratet, som nærmeste overordnede til PU, om å se på denne praksisen.

Tobias Drevland Lund (R) [12:06:07]: Jeg takker for svaret. Tilsynsrådet for tvangsreturer og utlendingsinternatet sier i den saken jeg viser til, at de finner det oppsiktsvekkende at norsk politi på en norsk institusjon lar seg dirigere av utenlandske delegasjoner. Jeg finner det også oppsiktsvekkende at Senterpartiet, som vanligvis er et parti som er opptatt av nasjonal kontroll og selvråderett, tydeligvis synes det er helt greit at utenlandske tjenstemenn skal komme på norsk jord for å avhøre mennesker. Det er verdt å ha med seg at om Etiopia skriver Amnesty International i en fersk landanalyse at Etiopia har gått inn i en ny æra av ignorering av nasjonale, regionale og internasjonale menneskerettigheter.

Mitt spørsmål er da: Er ikke statsråden bekymret for hvorvidt helt grunnleggende menneskerettigheter og rettsvern for dem som blir avhørt, blir ivaretatt skikkelig i disse avhørsprosessene på Trandum?

Statsråd Emilie Mehl [12:07:03]: Jeg er opptatt av at all praksis i Norge, også på utlendingsfeltet, skal være i tråd med våre forpliktelser og ivareta mennesker som ofte er i en sårbar situasjon, på en god måte. Når det gjelder akkurat den praksisen vi snakker om her, som Politiets utlendingsenhet og Tilsynsrådet er uenige om hvorvidt er lovlig, har, som jeg sa i svaret mitt, Tilsynsrådet henvendt seg til Politidirektoratet om saken. Den henvendelsen er til behandling i direktoratet, så vi må avvente å gå mer konkret inn i det til vi har sett utfallet av den behandlingen.

Tobias Drevland Lund (R) [12:07:41]: Det ville kanskje vært en idé å sette en slik prosess på pause hvis man faktisk er reelt usikker på om dette er innenfor regelverket eller ikke.

La meg gå over til noe mer prinsipielt til slutt. Mange av de etiopierne som det i dette tilfellet er snakk om, har vært i Norge i mange år. Arbeiderpartiordføreren i Røros sier om den økologiske grisebonden fra Etiopia – og sambygdingen:

«Han har bodd på Røros i over 20 år, og livnærer seg som bonde og alt mulig-mann. Han har et stort kontaktnett, bidrar som frivillig på en rekke områder, betaler sin skatt og er rørosing god som noen.»

Dette stiller altså alle partiene i kommunestyret i Røros, meg bekjent også Senterpartiet, seg bak i et felles opprop.

Jeg har spurt statsråden om dette mange ganger før, men siden det er jul, er det verdt å prøve å spørre en gang til: Er det slik at statsråden har noen som helst plan om å gjøre noe for mange av disse menneskene som har vært her i mange tiår, men som til slutt befinner seg i en situasjon hvor de står i fare for å bli kastet ut av landet?

Statsråd Emilie Mehl [12:08:47]: Jeg kan ikke kommentere enkeltsaker, som jeg også har sagt mange ganger før. Jeg går heller ikke inn i behandlingen av enkeltsaker, med mindre det er helt spesielle tilfeller, og det er regulert i utlendingsloven. Jeg kan derfor ikke kommentere saken som er bakgrunnen for det siste spørsmålet her, men på generelt grunnlag er det viktig at de som ikke har lovlig opphold i Norge, ikke får være her. Da må vi være gode på returarbeid. Det betyr også at man kan bli utvist hvis man har kommet hit på uriktig grunnlag eller av andre årsaker ikke lenger får oppholdstillatelse i Norge.

Så forstår jeg at det er mange utlendinger som bidrar positivt, og som er ønsket i lokalsamfunnet, men det er også viktig at vi har en prinsipiell tilnærming til utlendingsregelverket, og at det forvaltes uavhengig av meg.

Spørsmål 9

Hege Bae Nyholt (R) [12:09:56]: «Studentene rammes også av økende priser. Matvarer, boutgifter og til og med pilsen har eksplodert i pris for alle, ikke minst studenter. Når jeg leser forslag til statsbudsjett, virker det som om regjeringen ønsker å gjøre det enda vanskeligere for vanlige folk å være og leve som studenter. Der er det eksamensavgift og ingen økning av stipend. Det vante svaret fra statsråden har vært at det er bra at studenter jobber, men hvor mye får vi ikke svar på.

Hvorfor gjør ikke regjeringen mer for studentene og deres økonomi?»

Statsråd Oddmund Hoel [12:10:26]: Eg deler representanten Nyholt si vurdering av at studentar som gruppe har blitt hardt ramma av prisveksten i Noreg dei siste åra. Samtidig er eg ikkje einig i at regjeringa sin politikk gjer det vanskelegare for vanlege folk å leve som studenter, som spørsmålet legg til grunn, tvert imot. Regjeringspartia har saman med SV prioritert å styrkje kjøpekrafta til studentane i fleire budsjett, både i 2023 og i 2024 og no seinast i semja for 2025-budsjettet. Dei satsingane har kome samtidig med at alle utdanningsstøttesatsane kvart år har blitt justerte i tråd med forventa prisvekst. Det gjer at basisstøtta frå neste studieår blir heile 32 pst. høgare enn i starten av regjeringsperioden. Det betyr 40 500 kr meir i året for ein student. Det er ein solid auke i kjøpekrafta til studentane trass i høgare prisar. For ek-

sempel: I 2024 aleine auka støtta heile 6 pst. over forventet prisvekst, og samla sett har utviklinga i basislånet gjennom regjeringsperioden overstige både løns- og prisveksten i samfunnet med god margin.

Apropos pils, som representanten nemner: Embetsverket mitt har rekna ut at summen av dei gjennomførte og føreslåtte styrkingane av basisstøtta ganske nøyaktig svarer til butikkprisen av 1 350 halvlitrar ekstra per år. Det er meir enn det som er sunt.

Dei nemnde satsingane på økonomiske ytingar frå Lånekassa kjem i tillegg til regjeringa si satsing på studentbustader. Det er no rekordhøge 4 800 bustader under bygging over heile landet. I det siste statsbudsjettet oppjusterer me i tillegg tilskotssatsen for heile landet og gjev tilsegn om tilskot til 1 400 fleire bustader, sånn at talet for 2025 blir heile 3 050 nye studentbustader.

Det er eit faktum at husleiga utgjer den største enkeltutgifta for dei fleste studentane. Ved å byggje fleire bustader, som me gjer, både sikrar me eit rimeleg alternativ for studentar og reduserer presset på den private leigemarknaden.

Med andre ord: Trass i prisveksten har studentane i vår regjeringsperiode fått ein betydeleg auke i kjøpekrafta, ikkje berre frå år til år, men òg relativt til grunnbeløpet i folketrygda. Det meiner eg er det motsette av å gjere det vanskelegare for vanlege folk å vere student, som representanten legg til grunn i spørsmålet.

Hege Bae Nyholt (R) [12:13:06]: Tidligere i år regnet vi i antall sarkofager. Nå har embetsverket tydeligvis begynt å regne i antall halvlitere. Det er interessant.

Regjeringen innfører også en skatt på det å ha en dårlig dag på eksamen, eller eksamensavgift, som de selv kaller det. Studentene skal nå måtte betale avgift for å ta allerede beståtte eksamener på ny. Det utfordrer gratisprinsippet i høyere utdanning, og Rødt har i eget budsjett foreslått å reversere det. Norsk studentorganisasjon er sterkt kritisk til dette og anser det som nok et grep fra denne regjeringen som trækker opp stien mot faktiske skolepenger i høyere utdanning.

Hva ser statsråden for seg at denne konkrete avgiften en student skal betale, er, og hvor legges prislappen på akkurat dette nivået?

Statsråd Oddmund Hoel [12:13:51]: Gratisprinsippet i norsk høgare utdanning står fjellstøtt. Det er snakk om ei mogleg avgift som universitet og høyskular vil få høve til å innføre for å kome eit problem i møte, nemlig at me kvart år har ca. 30 000 eksamenar som er forbetring av karakter. Viss ein stryk, skal ein heilt utan av-

gift få ta opp igjen eksamen, men det er snakk om forbetring av karakter. Ca. 30 pst. av dei som går opp for å forbetre karakteren, møter ikkje opp til eksamen. Det er ein ressursbruk me meiner er uheldig, og det har institusjonane no fått eit høve til å innføre ei avgift på. Det er heilt opp til universiteta og høyskulane sjølve om dei ønskjer å gjere det. Men det er eit verktøy som kan vere nyttig om ein vil kome det problemet til livs.

Hege Bae Nyholt (R) [12:14:51]: Jeg har selv gjennomført eksamen med en av mine medstudenter som hadde omgangssyken og satt med en bøtte i fanget. Jeg tror jeg vi begge ser at man ikke presterer best da.

Disse spørsmålene kommer ikke fra meg alene. De er laget i samarbeid med den norske studentbevegelsen, som mildt sagt er frustrert over eksamensavgiften og endringen i konverteringsordningen. De føler seg ikke lyttet til.

Nylig kunne Khrono presentere en måling der Fremskrittspartiet har doblet sin oppslutning blant studentene. Det er nå det tredje største partiet på campus, mens statsrådets eget parti har lavest oppslutning av alle de etablerte partiene. Er det et mål for regjeringen å gjøre seg stadig mer upopulær blant studentene?

Statsråd Oddmund Hoel [12:15:35]: Me har gjort ei lang rekkje ting som har vore til stor fordel for studentane. Me har auka studiestøtta betydeleg saman med SV. Me har fått ordentleg fart på studentbustadbygginga.

Når det gjeld Senterpartiet si oppslutning blant studenter, har ho alltid vore relativt moderat, kan me seie, men veldig geografisk ulik. Som valforskarar kunne me snakke om grunnane til det, men det er svært viktig for Senterpartiet og Arbeidarpartiet i regjering å løfte studentane økonomisk. Det har me fått til no, gjennom ein betydeleg auke i studiestøtta: 40 500 kr gjennom tre år. Det veit me at studentane er glade for, og så har me gjort ein del andre nødvendige tilpassingar i regelverket i samband med budsjettet.

Presidenten [12:16:30]: Då er sak nr. 2 avslutta.

Sak nr. 3 [12:16:37]

Referat

Presidenten [12:16:38]: Det ligg ikkje føre noko referat.

Dermed er kartet for i dag ferdig handsama. Er det nokon som ynskjer ordet før møtet vert heva? – Det er det ikkje, og møtet er heva.

